અધ્યાય ૨૩
ગુરુલીલા-દર્શન

શ્રી ગણેશાય નમ: । શ્રી સરસ્વત્યૈ નમ: । શ્રી ગુરુભ્યો નમ: ।
શ્રી કુલદેવતાયૈ નમ: । શ્રી સીતારામચંદ્રાભ્યાં નમ: ।
શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાય નમ: ।

ઉપોદ્‌ઘાત : આ જીવાત્મા સત્ત્વ, રજ, તમ એ ત્રણે ગુણથી પાર ઊંચો છે. પણ માયા તેને ઘેરી લઈને છેતરે છે. તેથી તે પોતાનું સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ વિસરી જઈ પોતે જ દેહ છે એમ માને છે અને આ દેહભાનથી તે માનવા લાગે છે કે હું જ કર્તાભોક્તા છું. એથી તે અપાર દુ:ખમાં અટવાય છે અને મુક્તિનો માર્ગ જ ભૂલી જાય છે. મુક્તિનો એક માર્ગ તો સદ્‌ગુરુ-ચરણમાં પ્રેમળ ભક્તિનો જ છે. આ વિશ્વના મહાન નાટકકાર પ્રભુ શ્રી સાઈએ ભકતોને આનંદ આપી પોતાના રૂપ જ બનાવ્યા છે.

ઉપર કહેલા કારણને લીધે આપણે શ્રી સાઈબાબાને ઈશ્વરનો અવતાર માનીએ છીએ, પણ બાબા તો સદા એમ જ કહેતા હતા કે હું તો ઈશ્વરનો એક આજ્ઞાંકિત સેવક છું. પોતે અવતારી હતા છતાં વર્ણાશ્રમના ધર્મ કેમ પાળવા તથા કેવું સંતોષપ્રદ વર્તન રાખવું તેના માર્ગ લોકોને બતાવતા હતા. પોતે કોઈની કશી સ્પર્ધા કરતા નહોતા અગર તો પોતાનું કંઈ કામ કરવાની કોઈને આજ્ઞા કરતા હતા નહિ. આ જગતના સર્વ ચરાચર પદાર્થમાં પોતે ઈશ્વરનાં દર્શન કરતા. નમ્રતા તેમનામાં સ્વાભાવિક હતી. કોઈનો નિરાદર કે અપમાન તે કરતા નહિ. કેમ કે પોતે સર્વ પ્રાણીમાં નારાયણનાં દર્શન કરતા હતા. હું ઈશ્વર છું તેવું તેમણે કદી કહ્યું નથી. પોતે નમ્ર સેવક છે એમ જ તે કહેતા અને અલ્લાહ માલિકનું નામ સદા જપતા હતા.

વિવિધ સંતો શું ખાયે-પીએ છે કે કેમ વર્તે છે એ કંઈ આપણે જાણતા નથી. પણ આપણને તો એટલી જ ખબર છે કે તેમનો અવતાર ઈશ્વરની કૃપાથી બંધનમાં પડેલા અજ્ઞાની જીવોને મુક્તિ અપાવવા સારું જ થયેલો હોય

છે. જો આપણા પૂર્વજન્મના પુણ્યનો સંચય હોય છે તો જ આવા સંતોની લીલાની કથાઓ શ્રવણ કરવાની ઇચ્છા આપણામાં જાગે છે તથા તેમાં રસ પડે છે. નહિંતર તેમાં દિલ જ ચોંટતું નથી. હવે આ અધ્યાયની મુખ્ય કથાઓ સાંભળીએ.

યોગ અને ડુંગળી : એક વાર નાનાસાહેબ ચાંદોરકર જોડે એક સાધક શિરડી આવ્યો. તેણે પતંજલિ યોગસૂત્રનો તથા એવા અન્ય ગ્રંથોનો અભ્યાસ કર્યો હતો. પણ તેને કશો જ વ્યવહારુ અનુભવ નહોતો. મનની એકાગ્રતા તે સાધી શકતો નહોતો તેમજ સમાધિ પણ એકદમ ચડાવી શકતો નહિ. તેણે માન્યું હતું કે શ્રી સાઈબાબા મારા પર કૃપા કરે તો હું દીર્ઘકાળ સમાધિ ચડાવી શકીશ અને તેનો માર્ગ પણ તેઓ બતાવશે. જ્યારે તે મસીદમાં આવ્યો ત્યારે તેણે બાબાને ડુંગળી અને રોટલો ખાતા દીઠા. એ જોઈને તેને થયું કે: 'આ સૂકો રોટલો અને ડુંગળી ખાનારો માણસ મારી ગૂંચો શું ઉકેલવાનો હતો ? મને તે શું મદદ કરનાર હતો?'' સાઈબાબા તેના મનના આ વિચાર જાણી ગયા. તેથી તેમણે નાનાસાહેબને કહ્યું: ''અરે નાના, ડુંગળી તો હજમ કરવાની શક્તિવાળાએ જ ખાવી જોઈએ, બીજાએ નહિ.'' આ ટીકા સાંભળીને પેલો યોગી અચંબો પામ્યો અને સંપૂર્ણ શરણાગતિ સાથે બાબાના ચરણમાં પડ્યો. ખુલ્લા શુદ્ધ દિલથી તેણે પોતાની યોગની ક્રિયાની ગૂંચ બાબાને પૂછી અને બાબા પાસેથી તેના ખુલાસા મેળવ્યા. એથી તેને સંતોષ થયો અને બાબાની ઉદી તથા આશીર્વાદ મેળવી તે ઘેર ગયો.

શામાનો સર્પદંશ મટાડ્યો : આ જીવને પોપટ જોડે સરખાવી શકાય. બંને બંધનમાં પડેલા છે. એક પડ્યો છે દેહમાં; અને બીજો પડ્યો છે પિંજરામાં. બંને માને છે કે એ ચાલુ બંધનસ્થિતિ જ પોતાને માટે તો ઉત્તમ છે પણ જ્યારે સાચા સહાયક ગુરુ આવીને આંખ ઉઘાડે છે તથા બંધનનો સાચો ખ્યાલ આપે છે ત્યારે જ આ મહાન વિશ્વમાં પોતાનું મર્યાદિત બંધિત જીવન હિસાબમાં નથી એ દેખાય છે અને આંખ ઉઘડી જાય છે.

ગયા અધ્યાયમાં આપણે જોયું કે શ્રી મિરીકર પર જે સંકટ આવનાર હતું તે સંકટ બાબાએ આગળથી કહી આપીને ટાળ્યું હતું. હવે એથી પણ મોટી

સંકટવાર્તા કહીશું. એક વાર શામાને ઝેરી સાપ કરડ્યો. સાપે તેના હાથની આંગળી પર દંશ દીધેલો. શરીરમાં ઝેર ચડવા લાગ્યું ને ભારે પીડા થવા લાગી તથા મોત સામે જ આવેલું દેખાયું. મિત્રો તેને વીરોબા પાસે લઈ જવા માગતા હતા. કેમ કે સર્પદંશવાળાને ત્યાં આરામ થતો હતો. પણ શામા તો પોતાના વીરોબા સાઈબાબા પાસે જ મસીદમાં દોડ્યા. તેને આવતા જોઈ ગુસ્સે થઈ બાબા ગાળો દેવા લાગ્યા ને ક્રોધથી લાલચોળ બાબાને જોઈ શામા નિરાશ થઈ મુંઝાયા. મસીદ જ મારું ઘર છે અને સાઈબાબા જ મારો આધાર છે એવું તે માનતા હતા. પણ જ્યારે બાબાએ જ તેમને આમ કાઢી મૂક્યા ત્યારે હવે જવું ક્યાં ? જીવવાની આશા છોડી ત્યાં જ ઊભા થઈ રહ્યા. થોડી વાર બાદ બાબા શાંત થયા, ત્યારે ઉપર જઈ બાબા પાસે બેઠા. ત્યારે બાબા બોલ્યા, ''બીહીશ મા, મુદ્દલ ડરીશ મા. દયાળુ ફકીર તને બચાવશે. ફિકર કરીશ મા.'' ઘેર જઈ શાંતિથી બેસજે. બહાર ફરતો નહિ. મારામાં શ્રદ્ધા રાખી નિર્ભય બનજે. કશી ચિંતા કરીશ મા.'' આટલું કહી શામાને ઘેર મોકલ્યા. પાછળ તાત્યા પાટીલ તથા કાકાસાહેબ દીક્ષિતને મોકલ્યા અને સંદેશો કહેવડાવ્યો કે ''ગમે તે ખાજે. ઘરમાં આંટા મારજે પણ પથારીમાં સૂતો નહિ, અગર ઊંઘીશ નહિ.'' શામાએ બાબાની આ આજ્ઞાનો બરાબર અમલ કર્યો. અને થોડી જ વારમાં તેમને આરામ થયો. આ સંબંધમાં બાબાએ પ્રથમ કહેલા શબ્દો ''દુષ્ટ, ઉપર ચઢતો નહિ, નીચે ઉતર,'' તે શબ્દો શામાને ઉદ્દેશીને તેમણે કહ્યા નહોતા. પણ એ આજ્ઞા તો પોતે સાપને આપી હતી કે 'ચડીશ મા, શામાના દેહમાં વ્યાપીશ મા.' મંત્ર વડે સાપ ઉતારનારની માફક બાબાને મંત્રની જરૂર જ નહોતી. અગર પાણી કે ભાત કે એવું કંઈ આપવું પડતું નહોતું. તેમનાં વચન જ શામાને બચાવી લેવા પૂરતાં શક્તિવંત હતાં.

આ વાત તથા આવી બીજી વાતો સાંભળવાથી શ્રી બાબાના ચરણમાં શ્રદ્ધા દઢ થશે. ખરે જ આ સંસારસાગર તરવાનો એક જ માર્ગ, બાબાના ચરણોનું અંતરમાં સદા સ્મરણ કરવું એ જ છે.

કૉલેરાનો રોગચાળો : એક વાર શિરડીમાં કૉલેરાનો ભારે રોગચાળો ફાટી નીકળ્યો. અન્ય ગામના લોકોએ ડરીને સંસર્ગ જ તજી દીધો. ગામના

પંચે એકઠા થઈ કૉલેરાને કાબૂમાં લાવવા માટે બે ઠરાવ કર્યા : ૧) ગામમાં કોઈ ઈંધણનું, બાળવાના લાકડાનું ગાડું આવવા દેવું નહીં. ૨) કોઈએ બકરું હલાલ કરવું નહિ. આ ઠરાવનો અનાદર કરનારનો પંચે સખ્ત દંડ કરવો એમ નક્કી થયું. આ તો બધા વહેમ છે એમ બાબા જાણતા હતા, તેથી તેમણે આ ઠરાવની કશી દરકાર કરી નહિ. દરમ્યાન એક લાકડાનું ગાડું આવ્યું. ગાડાવાળાની ગામમાં આવવાની ઇચ્છા હતી. પણ લોકો તેને હાંકી કાઢતા હતા. બાબાને આ વાતની ખબર પડી ત્યારે પોતે બહાર જઈ પેલા ગાડાવાળાને મસીદમાં ગાડું હાંકી લાવવાની આજ્ઞા કરી. બાબાની આજ્ઞાની સામે થવાની કોઈની હિંમત નહોતી. તેમણે આ લાકડાં ધૂણી માટે ખરીદ્યાં હતાં. અગ્નિહોત્રી જીવનભર પવિત્ર અગ્નિ જલતો રાખે છે તેમ બાબા આ ધૂણી અહોનિશ જલતી રાખતા હતા. વળી બાબાનું આ સ્થાન-મસીદ સર્વ લોકો માટે ખુલ્લી હતી. તેને તાળું મારતા જ નહિ. ગરીબ માણસો ચૂલામાં બાળવાનાં લાકડાં અહીંથી જ લઈ જતા હતા. બાબા તેમને લેવા દેતા હતા. બાબા સમગ્ર વિશ્વમાં પૂરા વૈરાગી હતા. છતાં લોકો પર દાખલો બેસાડવા સારુ જ પોતે સામાન્ય ગૃહસ્થીની માફક વર્તન દાખવતા હતા.

ગુરુભક્તિ આજ્ઞા : ઉપર કહેલા કૉલેરાના બીજા ઠરાવનું બાબાએ શું કર્યું હતું તે હવે જુઓ. આ ઠરાવનો અમલ ચાલુ હતો એ દરમ્યાન મસીદમાં કોઈ બકરી લઈ આવ્યું. ઘરડી બકરી મરવાની અણી પર જ હતી. એ વેળા બાબા પાસે માલેગામના ફકીર પીર મહંમદ ઉર્ફે બડે બાબા બેઠા હતા. તેમને બાબાએ આ બકરીને એક ઘાથી હલાલ કરવાની આજ્ઞા કરી; અને એ બલિ પોતાને ધરવાનું કહ્યું. આ બડે બાબાનું સાઈબાબા બહુ માન રાખતા; તેને જમણી બાજુની બેઠક દેતા; ચલમ સળગાવી તેને જ પહેલી પીવા દેતા. બપોરના ભોજનમાં પણ ભાણું પીરસી તેને ડાબી બાજુમાં બેસાડી પોતાની જોડે જમાડતા તથા દક્ષિણાની આવેલી રકમમાંથી તેને પચાસ રૂપિયા પણ સાઈબાબા આપતા હતા. વળી તે શિરડીથી પાછા માલેગાવ જતા ત્યારે

સાઈબાબા ઊઠીને સો ડગલાં સુધી જોડે ચાલી તેને વળાવવા જતા હતા. તેનું આટલું બધું માન રાખવા છતાં સાઈબાબાએ કરેલી બકરી હલાલ કરવાની આજ્ઞા અવગણી ચોખ્ખી ના પાડીને તેણે કહ્યું, ''તેને શા વાસ્તે નાહકની મારવી પડે ?'' એ પછી બાબાએ શામાને બકરી હલાલ કરવા આજ્ઞા કરી. તે રાધાકૃષ્ણમાઈ પાસેથી છરો લઈ આવ્યા અને બાબા પાસે મૂકયો. પણ બકરી હલાલ કરવા છરો જોઈએ છે એવું જાણી માઈએ તે પાછો મંગાવી લીધો. ત્યારે શામા બીજો છરો લેવા ગયા પણ તે તરત ન આવી શકયા. હવે કાકાસાહેબ દીક્ષિતનો વારો આવ્યો. તેઓ સાચે જ સો ટચનું સોનું છે એમ તેની આજે ખાતરી થઈ. છરો લાવી બકરીને હલાલ કરવાની બાબાએ તેને આજ્ઞા આપી. તે હલાલ કરવા તૈયાર થયા. ઊંચા બ્રાહ્મણ કુળમાં તેમનો જન્મ થયો હતો અને જીવનભર કોઈની હત્યા તેમણે કરી નહોતી. આવું હિંસાભર્યું કામ તેમને ગમતું નહોતું. છતાં બાબાની આજ્ઞાથી જ પોતે બકરીને હલાલ કરવા તૈયાર થયા. વળી બડે બાબા જેવા મુસ્લિમ હલાલ કરવા નારાજ હતા ત્યારે આ પવિત્ર બ્રાહ્મણ તે કામ કરવા તૈયાર થયેલ જોઈ સૌ અચંબો પામ્યા. કાકાએ ધોતિયાને કછોટો મારી હાથમાં છરો લઈ હાથ ઊંચો કરીને બાબાની છેવટની આજ્ઞા માટે બાબા સામે જોયું. બાબાએ કહ્યું: ''વિચાર શું કરે છે ? કર ઘા.'' પણ જેવો તે હાથ નીચો કરવા જતા હતા તેવા જ બાબા બોલ્યા, ''થોભ, થોભ. તું તો કેવો ક્રૂર છે ? બ્રાહ્મણ થઈને બકરું હલાલ કરે છે ? બાબાની આજ્ઞા માની છરો નીચે ફેંકી દઈને કાકાસાહેબ બોલ્યા: ''બાબા, આપનાં અમૃત જેવા મીઠાં વચન જ અમારે તો પવિત્ર ફરમાન સમાન છે. અન્ય કોઈની આજ્ઞાને અમે ઓળખતા નથી. અમે સદા આપનું જ સ્મરણ કરીએ છીએ અને અહોનિશ આપને જ શરણ છીએ. આ હલાલ કરવું સારું કે ખોટું તે અમે કંઈ જાણતા નથી. કશી ચિંતા કે વિવેચન કરવાની અમને ખબર જ નથી. કશા જ તર્ક કર્યા વિના ગુરુની આજ્ઞાને આધીન થવું તેને જ અમારી ફરજ, અમારો ધર્મ અમે ગણીએ છીએ.'' ત્યારે બાબાએ કાકાને કહ્યું, ''હું પોતે જ હલાલ કરવાનું તથા બલિ દેવાનું કામ કરી લઈશ.'' તેથી છેવટે જે સ્થળે ફકીરો બેસતા તે

તકિયાના સ્થાને આ હલાલીની વ્યવસ્થા કરવાનું નક્કી થયું અને બકરીને ઉપાડીને લઈ જતા હતા ત્યાં માર્ગમાં જ બકરી ગુજરી ગઈ.

આ અધ્યાયમાં શિષ્યોનું વર્ગીકરણ આપી આ અધ્યાય સમાપ્ત કરીએ. શિષ્યો ત્રણ પ્રકારના હોય છે ૧) પ્રથમ વર્ગના સૌથી ઉત્તમ; ૨) બીજા વર્ગના મધ્યમ; ૩) ત્રીજા વર્ગના સામાન્ય. ગુરુના મનમાં શું છે તેનું અનુમાન કરી ગુરુઆજ્ઞાની રાહ જોયા સિવાય તેમની મરજીનો તાત્કાલિક અમલ કરી ગુરુ-સેવા કરનારા શિષ્યો પ્રથમ વર્ગના ગણાય છે. ગુરુ આજ્ઞા કરે ત્યારે કશી રાહ જોયા વિના તેમની આજ્ઞાનો પૂરો અમલ કરે તે બીજા વર્ગના મધ્યમ શિષ્ય કહેવાય છે. પણ ગુરુ-આજ્ઞા પાળવાનું મુલતવી રાખ્યા કરે તથા ડગલે-પગલે ભૂલો કર્યા કરે તે શિષ્ય ત્રીજા વર્ગના સામાન્ય ગણાય છે.

શિષ્યને ગુરુમાં બુદ્ધિપૂર્વકની દૃઢ શ્રદ્ધા હોવી જોઈએ. આ શ્રદ્ધા જોડે જો ધીરજ-સબૂરી હોય છે તો આધ્યાત્મિક ધ્યેયની પ્રાપ્તિ દૂર રહેતી નથી. તેને હઠયોગ, પ્રાણાયામ કે એવી કોઈ અઘરી ક્રિયાની મુદ્દલ જરૂર પડતી નથી. ઉપર કહેલ ગુણો શિષ્યમાં ઊતરે છે ત્યારે તે પ્રગતિ માટે તૈયાર બને છે અને ગુરુ તેને દર્શન દઈને આધ્યાત્મિક માર્ગ પર ચડાવી સંપૂર્ણતાએ પહોંચાડે છે.

હવે પછીના અધ્યાયમાં બાબાની રસિક ચાતુર્યભરી કથાઓ કહીશું :

સ્વસ્તિ શ્રી સંતસજજનપ્રેરિતે ભકત હેમાડપંત વિરચિતે
શ્રી સાઈસમર્થ સચ્ચરિત્રે 'ગુરુલીલા દર્શન'
નામ ત્રેવીસમો અધ્યાય: સંપૂર્ણ ।
શ્રી સદ્‌ગુરુ સાઈનાથાર્પણમસ્તુ । શુભં ભવતુ ।

અધ્યાય ૨૪
વિનોદ-વિલાસ

શ્રી ગણેશાય નમઃ । શ્રી સરસ્વત્યૈ નમઃ । શ્રી ગુરુભ્યો નમઃ ।
શ્રી કુલદેવતાયૈ નમઃ । શ્રી સીતારામચંદ્રાભ્યાં નમઃ ।
શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાય નમઃ ।

ઉપોદ્‌ઘાત : આ અધ્યાયમાં અગર અન્ય કોઈ અધ્યાયમાં અમો આ વસ્તુ વર્ણવીશું એમ કહેવું એ પણ એક પ્રકારનું અહંત્વ જ છે. આ અહંત્વ સદ્‌ગુરુ-ચરણમાં સમર્પણ કરી દેવાથી જ માથે લીધેલું કાર્ય ફળીભૂત થઈ શકે છે. અહંત્વ દૂર કરવાથી વિજય ખાતરીબંધ મળે છે.

શ્રી સાઈબાબાના પૂજન વડે જ આ લોક તેમજ પરલોકના પદાર્થ આપણને સહજ પ્રાપ્ત થાય છે તથા સત્ય સ્વભાવમાં સ્થિત રહી સુખશાન્તિ હાંસલ કરી શકીએ છીએ. માટે લાભકલ્યાણ સાધવા ઇચ્છનારે શ્રી સાઈબાબાની લીલાકથાનું શ્રવણ કરવું તથા તેમનું ધ્યાન ધરવું જોઈએ. એ મુજબ વર્તવાથી જ જીવનહેતુ સફળ કરી સુખી થવાય છે.

સામાન્ય રીતે લોકોને મર્મ તથા ચાતુર્ય ગમે છે પણ તેમાં મશ્કરીનું પાત્ર પોતે થયો હોય તે પસંદ નથી. પણ બાબાની રીત તો સાવ ન્યારી હતી. જ્યારે બાબા હાવભાવ સાથે કોઈ મર્મની વાત કરતા હતા ત્યારે તે ભારે રસપ્રદ તથા બોધક બનતી હતી. તેથી સાંભળનાર પોતે મશ્કરીનું પાત્ર બનતો હોય છતાં તેને માઠું લાગતું નહિ. હું પોતે મારું એક દૃષ્ટાંત આપું.

ચણાની લીલા : દર રવિવારે શિરડીમાં બજાર ભરાતું; જેમાં નજીકના લોકો ભેગા થતા હતા. આવેલા વેપારીઓ શેરીઓમાં દુકાનના માંડવા ઊભા કરી માલ વેચતા હતા. નિત્ય બપોરના મસીદ માણસોથી ઊભરાઈ જતી; તેમાંયે રવિવારે ભારે ભીડ થતી. એક રવિવારે બાબા પાસે બેસી પ્રભુનામ સ્મરણ કરતાં કરતાં હું તેમના પગ દાબતો હતો. બાબાની ડાબી બાજુ શામા

બેઠા હતા તથા જમણી બાજુ વામનરાવ બેઠા હતા. શ્રી બુટી, કાકાસાહેબ દીક્ષિત અને બીજા ભકતો પણ બેઠા હતા. એવામાં શામાએ હસીને એકને કહ્યું: ''અરે અણ્ણાસાહેબ, તમારા કોટની બાંયો ઉપર કંઈક દાણા ચોંટ્યા છે તે તો જુઓ.'' એમ બોલી કોટની બાંય પર ચોંટેલા દાળિયા-ચણાના દાણા તે વીણવા લાગ્યા. ડાબો હાથ ઊંચો કરી શામા શું કહે છે તે હું જોવા લાગ્યો. તો બધાના આશ્ચર્ય વચ્ચે મારી બાંયમાંથી થોડા ચણાના દાણા દડી પડ્યા; જે ત્યાં બેઠેલા લોકોએ વીણી લીધા. આમ બનતાં મજાક કરવાનો એક વિષય મળ્યો. એ દેખીને સૌ આશ્ચર્ય પામ્યા અને કોટની બાંયમાં ચણાના દાણા કયાંથી આવ્યા અને આટલો બધો વખત કેમ પડી રહ્યા હશે તેનું એક કે બીજું કારણ સૌ આપવા લાગ્યા. હું પણ એ દાણા ત્યાં કેમ ભરાઈ રહ્યા હશે તેની અટકળ કરતો હતો. જ્યારે તેનો સંતોષકારક ખુલાસો કોઈથી ન અપાયો અને બધા અચંબો પામી બેઠા હતા ત્યારે બાબા બોલ્યા : ''આ અણ્ણાસાહેબને એકલા એકલા ખાવાની બહુ ખરાબ ટેવ છે. આજ બજારનો દિવસ છે. તેથી ચણા લઈ તે ફાકતા અહીં આવ્યા. મને તેની ટેવની ખબર છે. આ ચણાના દાણા જ તેની સાબિતી પૂરે છે. તેમાં વળી પૂછવું છે શું ?'' ત્યારે મેં કહ્યું: ''બાબા, કોઈ ચીજ કદી હું એકલો ખાતો નથી. તો પછી આપ એવી ખોટી ટેવનો આરોપ મારા પર કેમ મૂકો છો ? મને હજી શિરડીની કોઈ ખબર પણ નથી. તો પછી ચણા કયાંથી ખરીદ કર્યા હોય ? આજે મેં ચણા લીધા જ નથી. તો ખાધા તો કયાંથી જ હોય? મારી જોડે જે હોય તેને આપ્યા વિના હું કોઈ ચીજ ખાતો નથી.'' એટલે વળી બાબા બોલ્યા: ''તારી જોડે હોય તે બધાને તો તું આપે છે એ વાત સાચી છે. પણ કોઈ જોડે ન હોય તો તું કે હું શું કરીએ? પણ ખાતાં પહેલાં તું મારું સ્મરણ કરે છે ? હું સદા તારી જોડે નથી? કોઈ પણ ચીજ ખાતાં પહેલાં તું મને અર્પણ કરે છે ?''

સાર : આ દૃષ્ટાંતમાં બાબાએ આપેલા બોધની ધ્યાનથી નોંધ લઈશું. આપણી ઇન્દ્રિયો-મન-બુદ્ધિ કોઈ ચીજનો ઉપયોગ કરીએ તે અગાઉ આપણે બાબાનું સ્મરણ કરવું જોઈએ. એમ કરવાથી તે ચીજ તેમને જ અર્પણ કરેલી ગણાય. આવો તેમણે અહીં બોધ કર્યો છે. ઇન્દ્રિયો યોગ્ય પદાર્થ વિના રહી

શકતી નથી પણ જો આ પદાર્થ પ્રથમ ગુરુને અર્પણ કરીશું તો તેને માટેનો રાગ સ્વાભાવિક જ નષ્ટ થાય છે. તે જ રીતે કામના, ક્રોધ, લોભ ઇ. વૃત્તિઓ પણ પ્રથમ ગુરુ પ્રત્યે વાળી તેમને જ અર્પણ કરવી જોઈએ. એ પ્રમાણે વર્તવાથી આ સઘળી વૃત્તિઓ જડમૂળમાંથી ઉખેડી નાંખવામાં ભગવાન જ આપણને સહાય કરે છે. કોઈ ચીજનો ઉપયોગ કરતાં અગાઉ, બાબા આપણી પડખે હાજર જ છે એવું માનીએ તો એ ચીજ ઉપયોગ કરવાયોગ્ય છે કે કેમ તે પ્રશ્ન સહજ ઊઠશે. અને પછી ઉપભોગને યોગ્ય જે પદાર્થ નહિ હોય તેનો ત્યાગ કરીશું. એ રીતે આપણી ખરાબ ટેવ તથા આપણા દુર્ગુણ ઘટતા જશે અને આપણું ચારિત્ર્ય સુધરશે. પરિણામે ગુરુ પર પ્રેમ વધશે તથા શુદ્ધ જ્ઞાનની સ્ફુરણા થશે. એ જ્ઞાન વૃદ્ધિ પામતાં દેહભાનનું બંધન તૂટી જશે અને બુદ્ધિ આત્મભાવમાં લીન થશે. જેથી અંતે આપણને સુખ-સંતોષ લાધશે તથા ગુરુ અને ઈશ્વર વચ્ચેનો ભેદ રહેશે નહિ. એ બે વચ્ચે ભેદ જોનારને ઈશ્વરદર્શન જ થશે નહિ. માટે આવા ભેદના સર્વ ખ્યાલ છોડી દઈને ગુરુ તથા ઈશ્વર એક જ છે એમ માનવું. એ રીતે ગુરુને ગણીને સેવા કરશું તો પ્રભુ આપણા પર જરૂર પ્રસન્ન થશે અને ચિત્ત શુદ્ધ કરીને આપણને આત્મદર્શન કરાવશે. ટૂંકામાં પ્રથમ ગુરુનું સ્મરણ કર્યા સિવાય કોઈ ઇન્દ્રિયભોગ્ય ચીજનો ઉપયોગ કરવો ન જોઈએ. મન એ માર્ગે કેળવાશે ત્યારે આપણે સદા બાબાનું સ્મરણ કરીશું અને બાબા પરનું ધ્યાન એક ડગલું આગળ વધશે. બાબાનું સગુણ-રૂપ આપણાં ચક્ષુની સમીપ જ સદા રહેશે. પછી તો ભક્તિ-વૈરાગ્ય-મોક્ષ બધું અવશ્ય સુલભ થશે. મનચક્ષુ પાસે બાબાનું સ્વરૂપ ખડું થતાં ભૂખ-તરસ-સર્વ સંસાર આપણે ભૂલી જઈશું. સંસારી ચીજો ઉપરનો ભાવ અદશ્ય બની ચિત્તમાં સુખશાન્તિ થશે.

સુદામાની કથા : ઉપર કહેલી વાત ચાલતી હતી તે વેળા મને સુદામાની આવી જ એક કથા યાદ આવી ગઈ; જે આ સિદ્ધાંતના જ દષ્ટાંતરૂપ હોવાથી અહીં આપું છું.

શ્રીકૃષ્ણ તથા બળરામ, સુદામા નામે એક વિદ્યાર્થી જોડે ગુરુ સાંદીપનિના આશ્રમમાં રહેતા હતા. એક વાર ગુરુ માટે લાકડાં વીણીને લાવવા સારુ કૃષ્ણ-બલરામ વનમાં ગયા. પછી ગુરુ સાંદીપનિનાં પત્નીએ સુદામાને પણ ઈંધણ લેવા

વનમાં મોકલ્યો તથા ત્રણે જણના નાસ્તા માટે દાળિયા-ચણાની એક પોટલી બાંધી સુદામાને આપી. વનમાં જ્યારે કૃષ્ણ સુદામાને મળ્યા ત્યારે તેમણે કહ્યું, ''દાદા, મને તરસ લાગી છે. મારે પાણી પીવું છે.'' ત્યારે સુદામાએ કહ્યું કે ''ભૂખ્યે પેટે પાણી પિવાય નહિ. જરા વાર ધીરજ ધરો. ખમો.'' પણ પોતે તેમને ખાવાના ચણા લાવેલ છે તે 'તમે થોડા ખાઓ' એમ સુદામાએ કૃષ્ણને કહ્યું નહિ. અહીં કૃષ્ણને તો ખૂબ થાક લાગ્યો હતો. તેથી સુદામાના ખોળામાં માથું મૂકી તે તો સૂતા અને ઊંઘી ગયા. એવું જોઈને સુદામા પેલી ચણાની પોટલી છોડીને પોતે ચણા ખાવા લાગ્યા. એવામાં કૃષ્ણે એકાએક જાગીને પૂછ્યું: ''દાદા, શું ખાઓ છો ? આ ખાવાનો અવાજ ક્યાંથી આવે છે ?'' સુદામાએ ઉત્તર દીધો, ''ખાવાનું શું હોય ? ટાઢથી હું તો ધ્રુજું છું. તેને લીધે દાંતની કડકડાટી બોલે છે. જુઓને વિષ્ણુસહસ્રનામ પણ હું ચોખ્ખાં બોલી શકતો નથી.'' એ સાંભળીને સર્વજ્ઞ પ્રભુ શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું: ''દાદા, હમણાં જ મને એક સ્વપ્નું આવ્યું; જેમાં બીજાની ચીજને એક માણસ ખાઈ જતો મેં જોયો અને જ્યારે પેલાએ કહ્યું: ''ભલે, તેમ થાઓ દાદા, આ તો માત્ર સ્વપ્નું જ છે. મને ખાતરી છે કે તમે મને મૂકીને કંઈ ન જ ખાઓ. પણ પેલા તાજા સ્વપ્નને લીધે મેં તમને પૂછ્યું હતું કે શું ખાઓ છો ?'' શ્રીકૃષ્ણની કે તેમની આ લીલાની સુદામાને મુદ્દલ ખબર નહોતી. નહિતર તે આવું કરત નહિ. તેથી તેમને આવા વર્તનનું ફળ ભોગવવું પડ્યું. પોતે શ્રીકૃષ્ણના પ્રિય મિત્ર હતા છતાં તેનું ગૃહસ્થજીવન સાવ દરિદ્ર બન્યું હતું. સુદામાની સ્ત્રીએ મજૂરી કરી, મૂઠી ભરી પૌંવા લાવીને શ્રીકૃષ્ણને ભેટ મોકલ્યા ત્યારે કૃષ્ણ રાજી થયા અને તેનાં ઘરબાર સુવર્ણનાં બનાવીને તેને ખૂબ સમૃદ્ધિ આપી. બીજાને ચખાડ્યા વિના કોઈ ચીજ એકલા ખાવાની જેમને ટેવ હોય તેમણે આ કથા સદા યાદ રાખવા જેવી છે.

શ્રુતિ પણ આ બોધ પર ભાર મૂકે છે. તે આજ્ઞા કરે છે કે દરેક ચીજ પ્રથમ પ્રભુને અર્પણ કરવી અને પછી જ તેનો ઉપયોગ કરવો. બાબાએ પણ પોતાની મર્માળુ રીતે આ અનોખો બોધ આપ્યો છે.

અણ્ણા ચિંચણીકર વિ. માવસીબાઈ : એક વિચિત્ર કંજૂસિયાનું સમાધાન બાબાએ કેમ કરાવ્યું હતું તેની રમૂજી કથા હવે કરું. દામોદર

ઘનશ્યામ બાબરે ઉર્ફે અણ્ણા ચિંચણીકર નામે એક ભક્ત હતા. તે સાદા, સીધા, બટકબોલા હતા. સૌને સ્પષ્ટ રોકડું પરખાવી દેતા. બહારથી તેમનો સ્વભાવ સખ્ત ને એકઘોયીલા દેખાતા હતો, છતાં અંદરથી તે નિષ્કપટી અને ભલા હતા. તેમના પર બાબાનો પ્રેમ હતો. (તેમણે વિલ કરીને પોતાની સઘળી મિલકત શિરડી સંસ્થાનને અર્પણ કરી દીધી છે.) ભક્તો બાબાની સેવા પોતપોતાની રીતે કરતા હતા. એક દહાડો ચિંચણીકર બપોરના ઊભા ઊભા વાંકા વળીને કઠેડા પર ટેકવેલો બાબાનો ડાબો પગ દાબતા હતા. વોંગબાઈ કૌજલગી નામે એક ડોશીને બાબા મા કહેતા અને અન્ય સર્વ માસી, માવસીબાઈ કહેતા હતા. આજે એ બાઈ પણ જમણી બાજુ ઊભીને બાબાની સેવા કરતી હતી. માવસીબાઈ બહુ પવિત્ર હૃદયની ડોશી હતી. આજે તે બન્ને હાથે ખૂબ દાબીને બાબાનું પેટ ચોળતાં હતાં. એટલા જોરથી દાબતાં હતાં કે જાણે હમણાં પીઠ તથા પેટ એક થઈ જશે એમ લાગતું હતું. બીજી બાજુ અણ્ણા પગ દાબતા હતા. દાબતાં માવસીબાઈનું મુખ ઊંચુંનીચું થતું હતું. એક વાર એવું બન્યું કે તેનું મુખ અણ્ણાના મોઢાની સાવ નજીક આવી ગયું. એ ડોશી જરા ટીખળી સ્વભાવની હતી. તેથી તે તરત જ બોલી ઊઠી, ''અરે, અણ્ણા કેવો ખરાબ માણસ છે ? મને બચી ભરવા માગે છે ? પળિયાં આવ્યાં અને ઘરડો થયો છે; છતાં મને બચી ભરવા આવતાં શરમાતો નથી ?'' આ શબ્દો સાંભળીને અણ્ણા ખિજાયો ને બાંયો ચડાવીને બોલ્યો, ''હું ઘરડો ખરાબ માણસ છું એવું તું બોલે છે એમ ? હું શું સાવ અક્કલ વગરનો મૂરખ છું ? કજિયાનાં મૂળ નાંખનારી તો તું છે અને મારી જોડે કજિયો કરી રહી છે !'' આમ આ બે જણ વચ્ચે જામેલો કજિયો જોઈને ત્યાં ઊભેલા બધા લોકો હસવા લાગ્યા. બાબાને આ બન્ને પર સરખો પ્રેમ હતો. તેથી તેમને શાંત કરવા ઇચ્છતા હતા. એ કામ તેમણે ભારે કુશળતાથી કર્યું. બાબા પ્રેમપૂર્વક બોલ્યા : ''અરે અણ્ણા, આવડી બધી નકામી બૂમો શાનો પાડે છે ? પુત્ર પોતાની માતાને બચી ભરે તેમાં ખોટું શું છે ? અગર હાનિ શી છે ?'' બાબાના આ શબ્દો સાંભળીને બન્ને જણને સંતોષ થયો. બાબાનું આ ટીખળ સાંભળીને બધા પેટ પકડીને હસવા લાગ્યા.

ભક્તો પર બાબાનો પ્રેમ : બાબા દરેક ભક્તોને પોતપોતાની રીતે સેવા કરવા દેતા હતા પણ તેમાં બીજાને દખલ કરવા દેતા નહિ. તેનું એક દૃષ્ટાંત આપું. એક વાર માવસીબાઈ ખૂબ જોરથી બાબાનું પેટ ચોળતાં હતાં. બહુ જોરથી પેટ દાબતાં જોઈ ત્યાં ઊભેલા ભક્તોએ કહ્યું: ''અરે માતાજી, જરા ધ્યાન રાખીને ધીરેથી ચોળો. આમ તો કયાંક બાબાની પાંસળીઓ ભાંગી બેસશો.'' આ શબ્દો કાને પડતાં જ બાબાએ ઊભા થઈને દંડૂકો-સટકો જમીન પર પછાડ્યો. ક્રોધથી તેમની આંખો અંગારા જેવી લાલચોળ બની. તેમની નજીક જવાની કોઈની હિંમત રહી નહિ. પછી બન્ને હાથે પકડીને એ દંડૂકો પોતાના પેટના ખાડામાં ખોસી દીધો અને બીજો છેડો થાંભલા સામે રાખીને પેટ દાબ્યું. એ ત્રણેક ફૂટનો દંડૂકો આખો જ બાબાના પેટમાં પેસી ગયો હોયે એવું લાગ્યું. જેથી લોકોને બીક લાગી કે હમણાં બાબાનું પેટ ચીરાઈ જશે. થાંભલો તો ખસે તેમ નહોતો અને બાબા બળપૂર્વક તેની નજીક નજીક આવતા ગયા. હમણાં દંડૂકો બાબાના પેટમાં ઘૂસી જશે એમ બધાંને લાગ્યું અને ડરવા લાગ્યા ને ગભરાયા. શું કરવું તે કોઈને સૂઝતું નહોતું. બધા મૂંગા બની ઊભા હતા. પોતાના ભક્તને ખાતર બાબા જાતે આ કષ્ટ સહન કરતા હતા. બાબાને કશી પીડા ન થાય તે હેતુથી ભક્તોએ માવસીબાઈને જરા ધીમેથી ચોળવાની, સેવા કરવાની સૂચના દીધી હતી. તેમના આ સારા ઇરાદાનું આવું ફળ આવેલું જોઈ સૌ અચંબો પામ્યા. છાનામાના ઊભા રહ્યા સિવાય તેમનાથી કંઈ થઈ શકે તેમ પણ નહોતું. એ પછી સુભાગ્યે બાબાનો ક્રોધ શમ્યો અને સટકો છોડી તે બેઠક પર આવીને પાછા બેસી ગયા. આ પરથી ભક્તો પાઠ શીખ્યા કે બીજાની વાતમાં કદી માથું મારવું નહિ. બાબાની મરજી પ્રમાણે દરેકને સેવા કરવા દેવી. કેમ કે દરેકની સેવાનું મૂલ્ય આંકવા બાબા પોતે જ સમર્થ છે.

સ્વસ્તિ શ્રી સંતસજજનપ્રેરિતે ભક્ત હેમાડપંત વિરચિતે
શ્રી સાઈસમર્થ સચ્ચરિત્રે 'વિનોદ વિલાસ'
નામ ચોવીસમો અધ્યાયઃ સંપૂર્ણ ।
શ્રી સદ્‌ગુરુ સાઈનાથાર્પણમસ્તુ । શુભં ભવતુ ।

અધ્યાય ૨૫

ભકત-અભીષ્ટસંપાદન

શ્રી ગણેશાય નમઃ । શ્રી સરસ્વત્યૈ નમઃ । શ્રી ગુરુભ્યો નમઃ ।
શ્રી કુલદેવતાયૈ નમઃ । શ્રી સીતારામચંદ્રાભ્યાં નમઃ ।
શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાય નમઃ ।

ઉપોદ્‌ઘાત : શ્રી સાઈબાબાને પ્રણામ કરી આ અધ્યાયનો પ્રારંભ કરીશું. બાબા દયાના સાગર છે. ઈશ્વરના અવતાર છે. મહાન યોગેશ્વર પરબ્રહ્મ છે. સર્વ સંતોના શિરોમણિ છે. શ્રી સાઈ સદા વિજયતેતરામ્. બાબા સર્વ મંગળ વસ્તુઓનું સ્થાન છે. ભકતોના આત્મારામ છે અને તેમનું શરણ શક્તિવંતું છે. જીવનનું અંતિમ લક્ષ્ય સાધનાર શ્રી બાબાના ચરણમાં આપણે સૌ સાષ્ટાંગ પ્રણામ કરીએ.

શ્રી સાઈબાબા દયાનો ભંડાર છે. સર્વ હૃદયના ભાવથી તેમની ભક્તિ કરવાની છે. જ્યારે દૃઢ શ્રદ્ધા-ભક્તિ સ્થાપિત થાય છે ત્યારે ભકતની કામના સત્વર પૂરી થાય છે. શ્રી સાઈબાબાની જીવનલીલા લખવાની મારા મનમાં ઉત્કંઠા જાગી કે તરત જ હું તે લખી શકયો. જેવી નોંધ-ટિપ્પણ લખી લેવાની આજ્ઞા થઈ તેવી જ મને પ્રેરણા સ્ફુરી તથા ગ્રંથ રચી પૂરો કરવાની મને બુદ્ધિ-શક્તિ મળી. હું સત્ય કહું છું કે આ ગ્રંથ લખવાની મારામાં કશી યોગ્યતા નથી, પણ કૃપાળુ બાબાના આશીર્વાદથી જ આ સાહસ પૂરું થઈ શક્યું છે. એ રીતે તૈયાર થયેલો આ ગ્રંથ હું વાચકો પાસે મૂકું છું. જે સોમકાંત મણિરૂપ અગર, અમૃતના કુંડરૂપ છે, જેમાં સાઈલીલારૂપી અમૃતનું ઝરણું અવિરત ઝરે છે; તે ભકતોને ધરાઈ ધરાઈને પીવાને માટે જ છે.

જ્યારે જ્યારે ભકતના હૃદયમાં શ્રીબાબાની સાચી ભક્તિ જાગે છે ત્યારે તેનાં સર્વ ભય-સંકટ નષ્ટ થાય છે તથા બાબા તેનું કલ્યાણ જ કરે છે. અહમદનગરના (હાલ પુનાના) દામોદર સાંવળારામ રાસ્ને કાસાર ઉર્ફે દામુઅણ્ણાની કથા ઉપર આપેલ સત્યનું જ દૃષ્ટાંત છે. તે આ નીચે આપું છું:

દામુઅણ્ણા : વાચકોને યાદ હશે કે છઠ્ઠા અધ્યાયમાં શિરડીમાં રામનવમી ઉત્સવની ઉજવણીમાં આ ગૃહસ્થનું નામ આપેલું છે. સને ૧૮૯૫માં રામનવમી-ઉત્સવના પ્રારંભમાં તે શિરડી આવ્યા ત્યારથી દર વર્ષ એ શુભ પ્રસંગ માટે પોતાના તરફથી એક જરીવાળી ધજા તો મોકલે છે. તેમજ આ પ્રસંગે શિરડીમાં આવેલા સાધુ-ફકીર તેમજ ગરીબોને તેમના તરફથી જ ભોજન અપાય છે.

દામુના સટ્ટા : (૧) રૂઃ દામુઅણ્ણાને મુંબઈના એક મિત્રે પત્ર લખ્યો કે આપણે ભાગમાં થોડું રૂના સટ્ટાનું કામકાજ કરીએ તો નફાના આશરે બે લાખ રૂપિયા મળે તેમ છે. (શ્રી બી.વી. નૃસિંહસ્વામીનો ગ્રંથ ભકતોના અનુભવ ભાગ ૨ પાન ૭૫. આ સટ્ટાની દરખાસ્ત એક દલાલે કરેલી અને તે ભાગમાં નહિ પણ સ્વતંત્ર કરવાનો હતો.) મિત્રે લખ્યું હતું કે ધંધો સારો છે અને તેમાં કોઈ જાતનું જોખમ નથી તથા આ તક જવા દેવા જેવી નથી. એથી દામુનું મન ગળવા માંડ્યું. છતાં આ સાહસનો નિર્ણય તે સત્વર કરી શકયો નહિ. પોતે બાબાનો ભકત હતો તેથી બધી વિગત સાથે એક પત્ર શિરડી શામા પર લખી બાબાને પૂછવા જણાવ્યું. બીજે દહાડે શામાને તે કાગળ મળ્યો અને શામાએ બપોરે મસીદમાં આવી તે કાગળ બાબાના ચરણમાં મૂકયો. એ કાગળ શેનો છે એમ બાબાએ શામાને પૂછ્યું ત્યારે તેણે કહ્યું કે ''નગરના દામુઅણ્ણાએ એક બાબત આપની સલાહ માગી છે.'' ત્યારે બાબા બોલ્યા : 'એ શું લખે છે ? વળી નવું શું કરવા માગે છે ? આકાશમાં બાકાં ભરતો લાગે છે. ઈશ્વરે જેટલું આપ્યું છે તેટલાથી તેને સંતોષ નથી. ઠીક છે. એ કાગળ વાંચવો જોઈએ. ત્યારે શામાએ કહ્યું: ''આપે હમણાં કહ્યું એ જ હકીકતનો પત્ર છે. દેવ, આપ તો અહીં બેઠા છો. ઊંચા-નીચા થનાર ભકતોને આપ અહીં ખેંચી લાવો છો. આપને આ કાગળમાં લખેલી વાતની ખબર છે. તો પછી વાંચવાનું મને કેમ ફરમાવો છો ?'' છતાં બાબાએ કહ્યું: ''શામા, તું કાગળ તો વાંચ. હું તો ફાવે તેવું બોલું છું. મારું કોણ માને છે ?''

એ પછી શામાએ એ કાગળ વાંચ્યો. બાબાએ ધ્યાનથી તે સાંભળ્યો; ને પછી બોલ્યા: ''શેઠ (દામુ) ગાંડો થઈ ગયો છે. તેને ઉત્તર લખ કે ઘરમાં કોઈ ચીજની કમી નથી. મળે છે તેટલા અરધા રોટલામાં સંતોષ માન. લાખ પછવાડે દોડવું નથી.'' અને શામાએ તેને ઉત્તર લખી મોકલ્યો. દામુ તો ઉત્તરની રાહ જોતો જ બેઠો હતો. પણ ઉત્તર વાંચતાં લાખોના નફાની આશાના મિનારા જમીનદોસ્ત થયેલા લાગ્યા અને એમ પણ લાગ્યું કે મેં બાબાની સલાહ લેવામાં ભૂલ કરી છે. વળી શામાના પત્રમાં પણ

એવું સૂચન હતું કે સાંભળવામાં ને નજરે જોવામાં ફેર છે. માટે તમે શિરડી આવી બાબાનાં દર્શન કરી રૂબરૂ પૂછી જાવ. તેથી શિરડી જઈ બાબાની રૂબરૂ સલાહ લેવી તેને ઠીક લાગી. તેથી તે શિરડી આવ્યો અને બાબાનાં દર્શન કરી સાષ્ટાંગ પ્રણામ કર્યા તથા ચરણ દાબવા બેઠો. સટ્ટાની વાત બાબા આગળ કરવાની તેની હિંમત ચાલી નહિ. તેથી તેણે ત્યાં જ મનમાં સંકલ્પ કર્યો કે આ સટ્ટામાં હું બાબાનો થોડો ભાગ રાખું તો ઠીક. તો બાબા મને સહાય કરશે અને નફાનો ભાગ હું બાબાના ચરણે ધરીશ. આવા વિચાર તેના અંતરમાં ઘોળાતા હતા. પણ બાબાથી કશું છાનું નહોતું. તેમની સામે તો ભૂત-વર્તમાન-ભવિષ્ય હસ્તામલકવત્ સ્પષ્ટ હતાં. બાળક મીઠાઈ માગે છે છતાં મા તો તેને કડવી ગોળી જ દે છે. મીઠાઈથી બાળક માંદું પડે ત્યારે માને જ તેને સાજું કરવું પડે છે. તેથી જ બાળકનું હિત જોઈને મા તેને ફોસલાવીને કડવી ગોળી ખવડાવે છે. આવી દયાળુ માતા જેવા બાબા હતા. ભકતોનું ભાવિ હિત શેમાં છે તેની બાબાને ખબર હતી. તેથી દામુનું અંતર વાંચીને બાબા બોલ્યા : ''બાપુ, આપણે આવા નફાની વાતમાં પડતા નથી.'' આમ બાબાની નામરજી જોઈ દામુએ એ સાહસ છોડી દીધું.

દામુ : (૨) અનાજનો વેપાર : એ પછી દામુએ ઘઉં, ચોખા ને બીજા અનાજનો વેપાર કરવાનો વિચાર કર્યો. બાબા તેના મનની આ વાત પણ જાણી ગયા અને તેને કહ્યું, ''રૂપિયાની પાંચ શેરની ખરીદીનું અનાજ રૂપિયાનું સાત શેર તારે વેચવું પડશે.'' એથી એ વેપારનો વિચાર પણ તેણે માંડી વાળ્યો. કેટલાક દહાડા તો અનાજના ભાવ ઊંચા રહ્યા અને બાબાની આગાહી ખોટી પાડતા લાગ્યા. પણ એકાદ માસમાં જ પુષ્કળ વરસાદ થયો અને ભાવ એકદમ નીચે બેસી ગયા. તેથી અનાજ સંગ્રહીને બેઠેલા વેપારીઓ ભારે ખોટમાં ઊતરી પડ્યા. પણ દામુ આમાંથી બચી ગયો. પેલો રૂનો સટ્ટો પણ મિત્રે બીજાના ભાગમાં કર્યો, તો, તે પણ ભારે નુકસાનીમાં સપડાઈ ગયો. આમ બાબાએ દામુને રૂના સટ્ટાની નુકસાનીમાંથી તેમજ અનાજના વેપારની ખોટમાંથી બચાવી લીધો. એથી દામુની શ્રદ્ધા વધુ દઢ થઈ અને તે દિવસથી બાબાનો સાચો ભકત બન્યો અને છેવટ સુધી પણ તે બાબાનો પરમ ભકત રહ્યો.

આમ્રલીલા : એક વાર પચીસ ડઝન મીઠી હાફુસ કેરીનું પાર્સલ શિરડી આવ્યું. રાળે નામે મામલતદારે તે ગોવાથી શામાના નામે બાબા પર મોકલ્યું હતું.

પાર્સલ ખોલ્યું. કેરી સરસ હતી. બાબાએ શામાને એ સાચવવા આપી. તેમાંથી માત્ર ચાર કેરી બાબા એક કોલંબ (માટલી)માં મૂકીને બોલ્યા: ''આ ચાર કેરી દામુઅણ્ણા માટે ભલે અહીં પડી.''

દામુઅણ્ણાને ત્રણ સ્ત્રીઓ હતી (નૃસિંહસ્વામીના લેખ મુજબ બે જ સ્ત્રીઓ હતી.) પણ એકને સંતાન નહોતું. પોતે જોશીઓ પાસે ભવિષ્ય જોવડાવ્યું અને પોતે પણ જ્યોતિષનો અભ્યાસ કરીને જોયું, પણ તેના સંતતિસ્થાનમાં પાપગ્રહ હોવાથી જિંદગીમાં સંતાનનો યોગ જ નહોતો. તેને બાબા પર પૂર્ણ શ્રદ્ધા હતી. પેલું કેરીનું પાર્સલ આવ્યા પછી બે કલાક બાદ તે શિરડી આવ્યો ત્યારે બાબાએ તેને કહ્યું, ''ભલે બીજા લોકો કેરી માટે તાકી રહે. પણ આ તો દામુઅણ્ણા, તારી છે. તું તે ખા અને મર.'' દામુને આ શબ્દો સાંભળી આઘાત લાગ્યો. પણ ભકત મહાળસાપતિએ સમજાવ્યું કે ''મોત એટલે તો અહંત્વનું મોત સમજવાનું છે. બાબાના ચરણમાં બેસી મોત આવે તે પણ આશીર્વાદ સમાન છે. માટે આ ફળનો સ્વીકાર કરીને તે ખાઈ જાવ.'' ત્યારે બાબાએ કહ્યું, ''આ કેરીઓ તારે ખાવાની નથી. તારી નવી બૈરીને તે આપજે. આ ચાર કેરીની આમ્રલીલા વડે તને ચાર પુત્રો થશે.'' દામુએ તે મુજબ કર્યું અને થોડા જ સમયમાં બાબાનાં વચનો સાચાં પડ્યાં અને જોશીઓનાં ખોટાં ઠર્યાં.

બાબા હયાત હતા ત્યારે તેમના વચનની મહત્તા ભારે હતી. તેઓએ મહાસમાધિ લીધા પછી પણ એ મહત્તા હજુ એવી જ સબળ છે. બાબાએ કહેલું, ''શ્રદ્ધા રાખજો. મારો દેહ પડી ગયા પછી પણ મારી સમાધિમાંથી મારાં હાડકાં તમારામાં આશા-વિશ્વાસ પ્રેરશે. હું પોતે નહિ, પણ મારી સમાધિ બોલશે. હાલશે-ચાલશે અને મારું સાચું શરણ પકડનારની જોડે વાતો પણ કરશે. મારાં હાડકાં તમારા કલ્યાણની વાતો તથા વિવેચન કરતાં તમે સાંભળશો. મને સદા યાદ કરજો. મારામાં શુદ્ધ અંત:કરણથી શ્રદ્ધા રાખશો તો તમારું અવશ્ય ભલું-કલ્યાણ જ થશે.''

પ્રાર્થના : એક પ્રાર્થના કરીને આ અધ્યાય સમાપ્ત કરીએ :

હે સાઈ સદ્‌ગુરુ, હે ભકતના કલ્પતરુ, અમે આપને પ્રાર્થના કરીએ છીએ. આપના ચરણનું કદી વિસ્મરણ ન થાય એવી બુદ્ધિ અમને દેજો. આ સંસારના જન્મમરણના ફેરાથી અમે થાકયા છીએ માટે અમને મુકત કરો. અમારી ઇન્દ્રિયો સંયમી બને, અમારી વૃત્તિ અંતર્મુખ વળે અને અમે આત્મદર્શન પામીએ ! પુત્ર, સ્ત્રી,

મિત્ર એ કોઈ કશા કામનાં નથી. એકલા આપ જ અમને આનંદપ્રદ મુક્તિદાતા છો. અમારી વિપદ્વિહારી દુષ્ટ વૃત્તિ નષ્ટ કરજો. સર્વ ભૂલીને અમે સદા આપનું નામસ્મરણ કરીએ ! ચંચલતા દૂર કરી અમારો હાથ પકડજો અને અહંત્વ તથા અજ્ઞાનને નષ્ટ કરજો. આપની લીલાનું અમૃત પાઈ અમને ઊંઘમાંથી જગાડ્યા છે તે પૂર્વજન્મનાં પુણ્ય તથા આપની કૃપાનું જ ફળ છે.

તા.ક. આ વિષે દામુનો પોતાનો ઉપરોક્ત હકીકત અંગે નીચેનો ફકરો વાંચવા સરખો છે : ‘‘એક વાર હું જ્યારે બીજા જોડે મસીદમાં બાબાના ચરણ પાસે બેઠો હતો ત્યારે મારા મનમાં બે પ્રશ્ન ઊઠેલા અને એ બન્નેના ઉત્તરો સ્વયં બાબાએ આપ્યા હતા: ૧) બાબા પાસે ટોળાબંધ લોકો આવે છે તે સૌને લાભ મળતો હશે ખરો? આના ઉત્તરમાં બાબાએ કહેલું : ‘પેલો ફૂલ તેમજ મ્હૉર આવેલો આંબો જુઓ. એ સર્વ ફૂલ તથા સર્વ મ્હૉરને ફળ બેસે તો કેટલો ભારે પાક ઉતરે ? પણ કંઈ બધાને ફળ બેસે છે ? ઘણા તો ફળરૂપે કે નાની કાચી કેરીરૂપે જ પવનથી કે વર્ષાની ઝડીથી ખરી પડે છે. પછી આંબા પર કેરીઓ તો થોડી જ રહે છે.’’

યા બીજો પ્રશ્ન મારા પોતાને વિષે હતો. બાબા ગુજરી જશે તો મારું શું થશે? મારી કેવી નિરાધાર સ્થિતિ થશે ! તેનો ઉત્તર બાબાએ આપેલો : ‘જ્યારે જ્યારે જે જે સ્થળે તું મારું ચિંતન કરીશ ત્યારે ને ત્યાં હું હાજર થઈશ.’ આ વચન સને ૧૯૧૮ પછી પણ બાબા પાળતા આવ્યા છે. હજુ પણ તે મારા સાથે જ છે ને મને દોરી રહ્યા છે.... જ્યારે મારી બહેન ગુજરી ગઈ ત્યારે મારું મન બહુ ઉદ્વિગ્ન થયું. જીવન કે સુખોપભોગની રુચિ જ ઊડી ગઈ. ત્યારે બાબાએ મને ઉપદેશ આપી શાંત કર્યો હતો. એક વાર મારા ઘરમાં ખાતર પડ્યું; જેમાં મારો એક ત્રીશ વર્ષનો જૂનો મિત્ર જ મારી સ્ત્રીના દાગીનાની પેટી ચોરી ગયો. તેમાં નાકની મંગળ નથ પણ હતી. બાબાના ફોટા પાસે બેસી હું ખૂબ રોયો. એ જ દહાડે સાંજે પેલો માણસ દાગીનાની પેટી પાછી આપી ગયો અને મારી માફી માગી.

સ્વસ્તિ શ્રી સંતસજ્જનપ્રેરિતે ભક્તહેમાડપંતવિરચિતે
શ્રી સાઈસમર્થસચ્ચરિત્રે ‘ભક્ત અભીષ્ટસંપાદન’
નામ પચ્ચીસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ
। શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાર્પણમસ્તુ । શુભં ભવતુ ।

અધ્યાય ૨૬

શ્રી ગુરુપદ-સ્થિરીકરણ

શ્રી ગણેશાય નમઃ । શ્રી સરસ્વત્યૈ નમઃ । શ્રી ગુરુભ્યો નમઃ ।
શ્રી કુલદેવતાયૈ નમઃ । શ્રી સીતારામચંદ્રાભ્યાં નમઃ ।
શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાય નમઃ ।

ઉપોદ્‌ઘાત : આ વિશ્વમાં નજરે પડતા સર્વ પદાર્થ ભગવાનની સર્જકશક્તિ-માયાના જ છે. સત્ય વસ્તુ તો એક ઈશ્વર જ છે. અંધારામાં જેમ દોરીને કે ફૂલહારને સાપ માની લઈએ છીએ, તેવું જ આ પણ છે. વસ્તુનો બાહ્ય દેખાવ જોઈને તેને તેવી માની બેસીએ છીએ. પણ એ દશ્યમાન પદાર્થની અંદર રહેલો ભાવ આપણે જોઈ શકતા નથી. સદ્‌ગુરુ જ આપણી અંતરની આંખ ઉઘાડી વસ્તુનું સત્ય સ્વરૂપ બતાવે છે. તેથી ચાલો આપણે સદ્‌ગુરુનું પૂજન કરીએ તથા આપણને ઈશ્વરદર્શન થાય તે સારુ તેમની સ્તુતિ કરીએ.

આંતરકિ પૂજન : અહીં પૂજનનો એક નવીન પ્રકાર આપું. સદ્‌ગુરુના ચરણ ધોવા સારુ ચાલો આપણે હર્ષાશ્રુરૂપ ઉષ્ણોદક વાપરીએ; તેમના દેહ પર પવિત્ર પ્રેમરૂપ લેપ કરીએ. તેમને અંગે સત્ય શ્રદ્ધારૂપ વસ્ત્ર ધરીએ, અષ્ટ સાત્ત્વિક ભાવનારૂપ અષ્ટકમળની માળા તેમને અર્પીએ તથા ધ્યાનમનનરૂપ ફળ તેમને અર્પણ કરીએ. ભક્તિરૂપ સુગંધિત કાજળ તેમના મસ્તકે લગાડીએ અને પ્રેમરૂપ કંદોરો અર્પીને ચાલો આપણે તેમના ચરણના અંગૂઠા પર મસ્તક મૂકીએ.

આવા અમૂલ્ય પદાર્થો વડે સદ્‌ગુરુનું પૂજન કરી, આપણું સર્વસ્વ તેમને અર્પણ કરી તેમને ભક્તિરૂપ ચામર ઢોળીએ. આવા સુખદ પૂજન પછી ચાલો આપણે સ્તુતિ કરીએ : હે સાઈનાથ ! અમારાં મન અંતર્મુખ કરો. સત્યાસત્યના ભેદ પારખવાનો વિવેક અમારામાં જાગૃત કરો. અમને આત્મદર્શનની શક્તિ આપો. અમારા દેહ તથા આત્મા આપના જ છે. સુખદુઃખ સમ કરી જાણીએ એવી દષ્ટિ આપ અમને આપજો. અમારાં દેહ તથા મન આપના ચરણમાં શાન્તિ પામો !

હવે આ અધ્યાયની કથા વર્ણવીએ : ભકતપંત : એક વાર શ્રી પંત નામે સદ્‌ગુરુના અનન્ય શિષ્ય શિરડી આવ્યા. તેમની શિરડી આવવાની ઇચ્છા નહોતી. પણ મનુષ્ય એક રસ્તે પ્રયત્ન કરે છે તો ઈશ્વર તેને બીજે માર્ગે જ ફળ દે છે. તે બી.બી.સી.આઈ. રેલવેમાં જતા હતા.; એવામાં શિરડી જતા તેમના સગાસંબંધી મિત્રો તેમને મળ્યા. એ સૌએ તેમને શિરડી આવવા આગ્રહ કર્યો. પંત ના પાડી શક્યા નહિ. વિરાર ઊતરી પડી પોતાના સદ્‌ગુરુની રજા લીધી અને ખર્ચની સગવડ કરી એ મંડળ જોડે શિરડી ઉપડ્યા. શિરડી પહોંચી સવારે અગિયાર વાગે મસીદમાં આવ્યા. પૂજન કરવા ભેગા થયેલા ભક્તોની વાતો સાંભળી તે બહુ રાજી થયા. એવામાં પંતને એકાએક તમ્મર આવ્યાં અને તે બેભાન બની ગયા. સૌએ તેમને ભાનમાં લાવવા ઘણા પ્રયત્ન કર્યા. માથા પર ઠંડા પાણીના ઘડા રેડ્યા પછી બાબાની કૃપાથી તે ભાનમાં આવ્યા. ઊંઘમાંથી જાગ્યા હોય તેમ બેઠા થયા. તે કોઈ બીજા ગુરુના શિષ્ય છે એ વાત સર્વજ્ઞ સાઈબાબાએ જાણી અને તેમને નિર્ભય બનવાની ખાતરી આપી. તેમના ગુરુ પરની શ્રદ્ધા દૃઢ કરતાં બાબા બોલ્યા, ‘‘ગમે તે સંકટ આવે તોપણ તારા આધારગુરુને કદી છોડીશ નહિ. સદા દૃઢ રહી તેમની જોડે એકત્વ સાધવું.’’ પંત આ વચનોનો અર્થ તરત સમજી ગયા. બાબાએ તેમના સદ્‌ગુરુનું સ્મરણ કરાવ્યું હતું. બાબાની આ કૃપા પંત જીવનભર ભૂલ્યા નથી.

હરિશ્ચંદ્ર પિતળે : મુંબઈમાં હરિશ્ચંદ્ર પિતળે નામે એક ગૃહસ્થના પુત્રને વાઈ-ફેફરાનો રોગ થયો હતો. વૈદ્ય-દાકતરોની ઘણી દવા કરી પણ રોગ મટ્યો નહિ. હવે સંતશરણનો એક જ ઉપાય બાકી હતો. અગાઉ કહ્યું છે તેમ દાસગણુએ રસાળ કીર્તનો વડે બાબાની કીર્તિ મુંબઈ ઇલાકામાં પ્રસારી હતી. શ્રી પિતળેએ આ કીર્તન સને ૧૯૧૦માં સાંભળ્યાં હતાં તેમજ બાબાની વાત અન્ય લોકો પાસેથી પણ જાણી હતી કે બાબા ઘણા અસાધ્ય રોગ સ્પર્શથી અગર દૃષ્ટિમાત્રથી મટાડે છે. તેથી તેમના મનમાં બાબાનાં દર્શન કરવાની ઇચ્છા થઈ. બધી તૈયારી કરી ફળ-ફૂલના કંડિયા તથા પ્રસાદભેટ સાથે લઈ તે સ્ત્રીકુટુંબ સહ શિરડી આવ્યા. સર્વને લઈ મસીદમાં આવી બાબાને સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કર્યા અને માંદા પુત્રને બાબાના ચરણમાં ધર્યો. જેવી એ બાળક પર બાબાની દૃષ્ટિ પડી કે તરત જ તેની આંખો ચકળવકળ થઈ ને તે બેભાન બની પડી ગયો અને તેના મોંમાંથી ફીણ નીકળવા મંડ્યાં તથા બધું શરીર પસીને રેબઝેબ થઈ ગયું. તે જાણે છેલ્લા શ્વાસ લેતો હોય

એવું લાગ્યું. એ જોઈને તેનાં મા-બાપ દિલગીર થઈ ધ્રુજવા લાગ્યાં. છોકરાને આવા વાઈના હુમલા ઘણી વાર આવતા પણ આજ તો એ હુમલો દીર્ઘકાળ ટક્યો હોય એમ લાગ્યું. તેની માની આંખમાંથી આંસુની અવિરત ધારા વહેવા લાગી અને તે વિલાપ કરી રડવા લાગી કે ‘ડાકુથી ડરીને અમે મજબૂત મકાનનો પાક્કો આશ્રય લીધો તો એ મકાન જ અમારા માથે પડ્યું ; વાઘથી બીધેલી ગાય જેમ કસાઈના ઘેર દોડી જાય તેવું મારે થયું; મંદિરમાં પૂજન કરવા જતા ભકતના ઉપર જેમ મંદિર ધસી પડે તેના જેવું મારે થયું.’ આવો વિલાપ સાંભળી બાબાએ તેને દિલાસો દેતાં કહ્યું, ‘‘બાઈ, તું આમ વિલાપ કર મા. જરા રાહ જો. ધીરજ રાખ. છોકરાને તારા ઉતારા પર લઈ જા. અરધા કલાકમાં તે શુદ્ધિમાં આવશે.’’ બાબાની આજ્ઞા મુજબ તેને ઉતારે લઈ ગયા. બાબાનાં વચન સાચાં ઠર્યાં. છોકરાને વાડામાં લઈ ગયા પછી તે શુદ્ધિમાં આવ્યો. આખું પિતળે કુટુંબ રાજી થયું, તેમની શંકા નિર્મૂળ બની. પછી પત્ની સાથે પિતળે બાબાનાં દર્શને આવ્યા અને સાષ્ટાંગ પ્રણામ કરી માનપ્રેમથી બાબાના પગ દાબવા લાગ્યા અને આ કૃપા માટે બાબાનો ઉપકાર માન્યો. ત્યારે હસતાં હસતાં બાબા બોલ્યા, ‘‘હવે તમારી ચિંતા-શંકા-બીક સર્વ નિર્મૂળ થયું ? જેનામાં શ્રદ્ધા તથા સબૂરી છે તેને શ્રી હરિ સહાય કરે છે.’’ પિતળે ધનવાન-શ્રીમંત ગૃહસ્થ હતા. તેમણે મોટા પાયા પર મીઠાઈ વહેંચી અને બાબાને ઉત્તમ ફળો ધરાવી પાન-બીડાં અર્પણ કર્યાં. શ્રીમતી પિતળે પણ બહુ સાત્ત્વિક, સાદાં, પ્રેમાળ, શ્રદ્ધાળુ બાઈ હતાં. તેમની આંખમાંથી આંસુ વહેતાં હતાં. બાબા સામે નજર કરી થાંભલી પાસે તે બેસતાં. તેમનો પ્રેમાળ આનંદી સ્વભાવ જોઈ બાબા રાજી થઈ ગયા હતા. સર્વભાવે શરણ સ્વીકારી પૂજન કરનાર ભક્તો જ સંતોનું અવલંબન છે. પિતળે-કુટુંબ થોડા દિવસ બાબાના સત્સંગમાં આનંદમાં ગાળી બાબાની રજા લેવા મસીદમાં આવ્યું ત્યારે બાબાએ તેમને ઉદી આપીને આશીર્વાદ દીધા અને પિતળેને પાસે બોલાવીને બાબાએ કહ્યું, ‘‘જો ભાઈ, મેં તને અગાઉ બે રૂપિયા આપ્યા છે. આજે હું તને ત્રણ રૂપિયા આપું છું. તારા પૂજાના સ્થાનમાં તે રાખજે. તેથી તને લાભ થશે.’’ એમ કહી બાબાએ તેણે ત્રણ રૂપિયા આપ્યા. પિતળેએ પ્રસાદ તરીકે તે લીધા અને પુન: બાબાને સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ કરી આશીર્વાદ આપવા સ્તુતિ કરી. એ વખતે તેના મનમાં બે શંકા થઈ કે હું તો આ પહેલી જ વાર શિરડી આવું છું. તો બાબાએ મને બે રૂપિયા અગાઉ ક્યારે આપેલા તે હું સમજી શક્યો નહિ. તેના આ ભેદના ઉકેલની તેને ઉત્કંઠા થઈ, પણ બાબા તો શાંત જ રહ્યા. પછી

જ્યારે પિતળે મુંબઈ આવ્યા ત્યારે બધી વાત પોતાની વૃદ્ધ માતા પાસે વર્ણવી બતાવી. મા પણ પ્રથમ તો આ ભેદ સમજી શક્યાં નહિ. પણ તે પર ગંભીર વિચાર કરતાં એક જૂનો બનાવ તેમને યાદ આવ્યો અને આ ભેદનો ખુલાસો મળી આવ્યો. માતાએ કહ્યું, ''જેમ તું હાલ આ તારા પુત્રને લઈને બાબા પાસે ગયો હતો તેમ જ ઘણાં વર્ષ પૂર્વે તને લઈને તારા પિતા અક્કલકોટ મહારાજનાં દર્શને ગયા હતા. એ મહારાજ પણ સર્વજ્ઞ, ઉદાર, સંપૂર્ણ સિદ્ધ પુરુષ હતા. તારા પિતા પવિત્ર ભક્ત હતા. તેથી તેમણે તેમની પૂજા સ્વીકારી હતી. એ વેળા પૂજનના સ્થળે રાખવા ને પૂજા કરાવવા સારુ તેમણે તારા પિતાને બે રૂપિયા આપ્યા હતા. તારા પિતાએ તેનું પૂજન અંતકાળ સુધી કર્યું હતું. પણ એ પછી પૂજન ભુલાઈ ગયું અને એ બે રૂપિયા પણ ખોવાઈ ગયા અને તેનું સાવ વિસ્મરણ જ થઈ ગયું. તું ભાગ્યશાળી છે. તેથી તારો ધર્મ તથા પૂજન યાદ દેવડાવી તારા ભય નિવારવા અક્કલકોટ મહારાજ સાઈબાબારૂપે પ્રગટ થયા છે. માટે હવેથી ચેતજે અને સત્યનો માર્ગ પકડજે. કુળદેવતા તેમજ આ રૂપિયાનું પૂજન કરજે. બરાબર સ્તુતિ કરજે અને સંતોના આશીર્વાદ મેળવવામાં ગર્વ લેજે. સાઈસમર્થે કૃપા કરીને તારામાં ભક્તિભાવ સ્ફુરાવ્યો છે. તે વધારીને તેનો લાભ લેજે.'' પોતાનાં વૃદ્ધ માજીની આ સર્વ વાત સાંભળી શ્રી પિતળે બહુ રાજી થયા. શ્રી બાબાના દર્શનનું મહત્ત્વ તથા સર્વવ્યાપકત્વની તેમને પૂરી ખાતરી થઈ. એ પછી પોતે કાળજીથી નિત્ય માતાનો બોધ યાદ રાખી બાબાની ભક્તિ કરતા હતા.

શ્રી આંબેડકર : પૂનાના શ્રી ગોપાળ નારાયણ આંબેડકર બાબાના ભક્ત હતા. થાણા જિલ્લામાં તેમજ જાવરા રાજ્યમાં આબકારી ખાતામાં દસ વર્ષ નોકરી કરી ત્યાંથી તે નિવૃત્ત થયા હતા. પછી બીજી નોકરી માટે પણ ઘણા પ્રયત્ન કરી જોયા. પણ નિષ્ફળ ગયા. કેટલીક આફત પણ માથે આવી અને સ્થિતિ બહુ ખરાબ થઈ ગઈ. એ સ્થિતિમાં તેમણે સાત વર્ષ કાઢ્યાં. દર વર્ષે શિરડી જઈ પોતે બાબા પાસે ફરિયાદ કરતા અને ૧૯૧૫માં તો સ્થિતિ એવી કઢંગી બની કે શિરડીમાં જ આપઘાત કરવાનો તેમણે નિશ્ચય કર્યો. પોતે રાત્રી દીક્ષિતના વાડા પાસે ગાડી પર બેઠા હતા ત્યારે જ નજીકના કૂવામાં પડી જીવનનો અંત લાવવા તેમણે નક્કી કર્યું. તેમની તો આ ઇચ્છા થઈ, પણ બાબાની મરજી કંઈક બીજી જ હતી. ત્યાંથી થોડે દૂર એક દુકાન ભક્ત સગુણ મેરુ નાયકની હતી. ઘરમાંથી બહાર નીકળી સગુણે તેને

બોલાવીને કહ્યું, ''તમે અક્કલકોટ મહારાજનું આ ચરિત્ર વાંચ્યું છે ?'' એ સાંભળી પુસ્તક લઈ આંબેડકરે એ પુસ્તક વાંચવા માંડ્યું. ઉઘાડતાં જ તેમાં એક વાત આપેલી જોઈ; જેમાં લખ્યા પ્રમાણે એ ભક્ત અસાધ્ય રોગથી પીડાતો હતો અને દુ:ખ સહન થતું નહોતું. તેથી છેલ્લે પાટલે બેસી રાત્રે કૂવામાં પડી આપઘાત કરી દુ:ખનો અંત લાવવા તે તૈયાર થયો. એવામાં અક્કલકોટ મહારાજ ત્યાં આવ્યા અને બન્ને હાથથી ભક્તને પકડીને બોધ આપ્યો : ''જો ભાઈ, તારા પૂર્વજન્મનાં કર્મનાં સારાં કે માઠાં ફળ તારે જ ભોગવવાનાં છે. એ સર્વ તું પૂરેપૂરાં ભોગવી નહિ છૂટે ત્યાં લગી આ આપઘાતથી પણ કંઈ વળવાનું નથી. તારે બીજો જન્મ લેવો પડશે અને ત્યારે પણ એ ફળ તો ભોગવવાં જ પડશે. માટે આમ આપઘાત કરવાને બદલે થોડો વખત આ પીડા શા માટે ભોગવી લેતો નથી ? તારા ગતજન્મોનું સંચિત પૂરું થઈ રહેશે અને પછી ત્યારે કશું જ ભોગવવાનું બાકી નહિ રહે !''

આ પવિત્ર બોધ બરાબર એ જ ઘડીએ વાંચતાં આંબેડકરને ભારે આશ્ચર્ય થતું અને આંખ ભીની થઈ. આ વાચું દ્વારા બાબાએ જ તેને જાણે આ બોધ આપ્યો હોય તેવું લાગ્યું. બાબાની આવી સર્વવ્યાપકતા તથા કલ્યાણભાવના જોઈને તેની બાબા પરની શ્રદ્ધા દૃઢ થઈ. તેના પિતા અક્કલકોટ મહારાજના શિષ્ય હતા. શ્રી સાઈબાબા તેને પિતાને પગલે ચાલી ભક્તિ ચાલુ રખાવા માંગતા હતા. ત્યારબાદ સાઈબાબાના આશીર્વાદથી તેની સ્થિતિ સુધરવા માંડી. જ્યોતિષનો અભ્યાસ કરી તેમાં પારંગત થયા, જેથી પૈસા પણ સારા કમાયા. આવી રીતે તેમનું પાછલું જીવન સુખશાન્તિમાં ગાળી શક્યા. આ સર્વ બાબાની કૃપા વડે જ બન્યું હતું.

સ્વસ્તિ શ્રી સંતસજ્જનપ્રેરિતે ભક્તહેમાડપંતવિરચિતે
શ્રી સાઈસમર્થસચ્ચરિત્રે ''શ્રી ગુરુપદ સ્થિરીકરણ'
નામ છવ્વીસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ
। શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાર્પણમસ્તુ । શુભં ભવતુ ।

અધ્યાય ૨૭
પોથીદાન

શ્રી ગણેશાય નમઃ । શ્રી સરસ્વત્યૈ નમઃ । શ્રી ગુરુભ્યો નમઃ ।
શ્રી કુલદેવતાયૈ નમઃ । શ્રી સીતારામચંદ્રાભ્યાં નમઃ ।
શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાય નમઃ ।

શ્રી સાઈબાબા ભક્તોના ધર્મગ્રંથને સ્પર્શ વડે પાવન કરી વાચન-પારાયણ સારુ પાછા આપી કેવી કૃપા દર્શાવતા હતા તે કથાનું વર્ણન આ અધ્યાયમાં છે.

ઉપોદ્‌ઘાત : ભાવથી સમુદ્રસ્નાન કરનાર માનવીને સર્વ તીર્થ તથા નદીઓમાં સ્નાન કર્યાનું પુણ્ય મળે છે. એ મુજબ સદ્‌ગુરુના ચરણનો આશ્રય લેનારને બ્રહ્મા-વિષ્ણુ-મહેશ એ ત્રણે દેવ તથા પરબ્રહ્મને નમસ્કાર કર્યાનું પુણ્ય હાંસલ થાય છે. કલ્પવૃક્ષ સમ, જ્ઞાનના સાગર, આત્મસાક્ષાત્કાર કરાવનાર શ્રી સાઈનો સદા વિજય હજો ! હે સાઈ ! આપની કથા પર અમારો પ્રેમ હજો ! મેઘની પાસેથી મળેલા જળને પીતાં ચાતકને જેવો આનંદ થાય છે તેવો જ આનંદ શ્રી બાબાની લીલા-કથાના સૌ વક્તા-શ્રોતાને થજો ! હે સાઈબાબા ! આપની કથા શ્રવણ કરનારમાં તેમજ અમારા સૌ કુટુંબીજનોમાં સાત્ત્વિક ભાવ જાગજો, દેહ પસીનાથી ભીજાજો ! આંખમાં હર્ષાશ્રુ આવજો, રોમાંચ થજો, આકંઠ થઈ રડતાં તથા ધ્રુજતાં પ્રાણ સ્થિર થાજો, ચિત્ત શાંત થાજો, નાના-મોટા સર્વ ભેદ તથા દુશ્મનાવટ નષ્ટ થજો.આ સર્વ ગુરુકૃપાનાં જ ચિહ્ન છે. આવા ભાવ તમારામાં જાગે ત્યારે ચોક્કસ માનજો કે તમારા પર ગુરુ પ્રસન્ન થયા છે અને આત્મદર્શનના માર્ગે દોરી રહ્યા છે. તેથી જ માયાના બંધનમાંથી છૂટવાનો શ્રેષ્ઠ માર્ગ બાબાનું સર્વભાવે સંપૂર્ણ શરણ પકડવામાં જ છે. વેદ પણ તમને માયાના સાગરની પાર લઈ શકે તેમ નથી. એ વસ્તુ તો માત્ર સદ્‌ગુરુ જ કરી શકે તેમ છે. પ્રાણીમાત્રમાં ઈશ્વરદર્શન પણ સદ્‌ગુરુ જ કરાવશે.

પાવન કરેલ પુસ્તકદાન : શ્રી બાબાએ આપેલ વિવિધ ઉપદેશનું વર્ણન અગાઉના અધ્યાયમાં આપ્યું છે. હવે અહીં આપણે એક વધુ પ્રકાર જોઈએ. કેટલાક

ભક્તો જે ગ્રંથને બાબાના સ્પર્શ વડે પાવન કરાવ્યા પછી વાંચન શરૂ કરવાથી અભ્યાસ સફળ થશે એવું માનતા હતા. આવા પાવન કરેલ ગ્રંથ નિત્ય વાંચતાં જાણે બાબા જ ત્યાં હાજર હોય એમ લાગતું. એક વાર કાકા મહાજની એકનાથી ભાગવતની પ્રત શિરડી લાવ્યા. શામાએ એ ગ્રંથ વાંચવા લીધો અને સાથે લઈ મસીદમાં આવ્યા. બાબાએ તેની પાસેથી ગ્રંથ લઈ તેનાં પાનાં આમતેમ ફેરવી સ્પર્શ કરીને શામાને પાછો આપી કહ્યું, ''તું આ ગ્રંથ રાખજે.'' ત્યારે શામાએ કહ્યું, ''એ ગ્રંથ તો કાકાનો છે. તેમને પાછો આપી દેવાનો છે.'' બાબા બોલ્યા, ''ના, એ ગ્રંથ હું તને આપું છું. માટે તું રાખજે. એ તારા કામનો છે.'' આમ શામાને બાબા ઘણાં પુસ્તક આપતા. થોડા દહાડા પછી વળી એ ભાગવતની બીજી પ્રત કાકા મહાજની લઈ આવ્યા અને બાબાના હાથમાં આપી. બાબાએ સ્પર્શ કરી એ પ્રસાદીનો ગ્રંથ તેને પાછો આપીને કહ્યું, ''આ ગ્રંથ બરાબર સાચવજે. તેથી તારી સ્થિતિ સુધરશે.'' કાકાએ પ્રણામ કરી તેનો સ્વીકાર કર્યો.

શામા અને વિષ્ણુસહસ્રનામ : બાબાના પરમ ભક્ત શામાને વિષ્ણુસહસ્રનામનું પુસ્તક પ્રસાદ તરીકે આપવાની બાબાએ એક વાર ઇચ્છા કરી. એક રામદાસી શિરડીમાં આવીને રહ્યો. તે નિત્ય પ્રાતઃકાળમાં વહેલો ઊઠી દાતણ કરી સ્નાન કરી પછી ભગવાં પહેરી ભસ્મ લગાવી વિષ્ણુસહસ્રનામનો પાઠ કરતો અને પછી શ્રદ્ધાપૂર્વક અધ્યાત્મરામાયણ વાંચતો. આ ગ્રંથનો તે પુનઃ પુનઃ પાઠ કરતો. વિષ્ણુસહસ્રનામથી શામાને પરિચિત કરાવવાની બાબાએ ઇચ્છા કરી. તેથી પેલા રામદાસીને બોલાવ્યો અને કહ્યું, ''મને પેટમાં બહુ દુખે છે. માટે તું સોનામુખી લઈ આવ. સોનામુખી વગર આ દર્દ મટવાનું નથી. માટે તું હમણાં જ જઈને બજારમાંથી સોનામુખી લઈ આવ.'' રામદાસી વાંચવાનું બંધ કરીને બજારમાં ગયો. બાબા બેઠક પરથી ઊઠ્યા અને રામદાસી જે સ્થળે વાંચતો હતો ત્યાં જઈ તેની વિષ્ણુસહસ્રનામની પોથી લઈને બેઠક પર આવ્યા. શામાને કહ્યું, ''આ પોથી અકસીર કિંમતી છે. હું તને ભેટ આપું છું. તું તે વાંચજે. એક વાર મને ભારે પીડા ઉપડી, છાતીમાં દુઃખાવો થયો અને પ્રાણ નીકળી જવા લાગ્યો. એવા અણીના વખતે હું આ પોથી વાંચી ગયો, તો મને તેનાથી ભારે રાહત મળી. જાણે અલ્લાએ જાતે આવી મને બચાવી લીધો ! આજ હું તને એ આપું છું. તું ધીમે ધીમે કટકે કટકે વાંચજે. નિત્ય ઓછામાં ઓછું એક જ નામ વાંચીશ તોપણ તારું કલ્યાણ થશે.'' શામાએ ઉત્તર દીધો, ''બાબા, મારે એ પોથી નથી જોઈતી. તેનો માલિક

પેલો રામદાસી ગાંડો, જક્કી અને ચીડિયો છે. તે મારી જોડે કજિયો કરશે. વળી પોથીના બાળબોધ અક્ષર પણ હું ઉકેલી નહિ શકું.''

શામાએ લાગ્યું કે રામદાસી જોડે લઢાવવાની બાબાની આ યુક્તિ છે. પણ પોતાના કલ્યાણની કેવી ઊંચી ભાવના બાબાના હૃદયમાં હતી તેની શામાને ખબર નહોતી. શામા ભલાભોળા પણ બાબાના પરમ ભક્ત હતા. તેથી તેમના કંઠમાં વિષ્ણુસહસ્રનામની માયા પહેરાવવાની બાબાની ઇચ્છા થઈ. પોતે તેને સંસારી દુ:ખમાંથી મુક્ત કરવા માગતા હતા. ભગવાનના નામનો મહિમા પ્રસિદ્ધ છે. પ્રભુનું નામોચ્ચારણ જ સર્વ પાપદુષ્ટવૃત્તિઓમાંથી મનુષ્યને બચાવી લે છે તથા જન્મમરણના ફેરામાંથી મુક્ત કરે છે. તેના જેટલી બીજી કોઈ સાધના સહેલી નથી. મનને પવિત્ર કરનારી એ ઉત્તમ દવા છે. તેમાં કોઈ વિધિવિધાનની જરૂર નથી અગર કોઈ નિષેધ નથી. તે સાધના જેટલી સરળ છે તેટલી જ સચોટ પણ છે. બાબાની ઇચ્છા હતી કે શામા એ સાધના કરે. તેથી બાબાએ તેને એ પરાણે વળગાડી. કહેવાય છે કે વર્ષો પૂર્વે એકનાથ મહારાજે એક કંગાલ પડોશીને વિષ્ણુસહસ્રનામ આ રીતે જ પરાણે વળગાડ્યું હતું; જેથી તેનો ઉદ્ધાર થયો હતો. વિષ્ણુસહસ્રનામનું વાચનઅધ્યયન મનને પવિત્ર કરવાનો સરળ ધોરી માર્ગ છે. માટે બાબાએ એ પોથી તેને પરાણે આપી.

પેલો રામદાસી સોનામુખી લઈને તુરત પાછો આવ્યો. અણ્ણા ચિંચણીકર ત્યાં જ હતા. તેમને નારદવેડા કરવાનું મન થયું. તેથી તેના બજારમાં ગયા પછી જે બન્યું હતું તે બધું રામદાસીને કહી દીધું. એથી રામદાસીનો પિત્તો ગયો. તે શામા પર ક્રોધે ભરાઈને ગાળો દેતાં બોલ્યો, ''તેં જ બાબાને ચડાવીને પેટમાં દુખવાના બહાને સોનામુખી લાવવા મને બજાર મોકલવાનું કાવતરું ઊભું કર્યું અને મારી પોથી લઈ લીધી છે. જો એ પોથી તું પાછી નહિ દે તો હમણાં જ તારું માથું હું ભાંગી નાંખવાનો છું.'' શામા તેને શાન્તિથી સમજાવવા માંડ્યા પણ એ તો માનતો જ નહોતો. છેવટે બાબાએ તેને પ્રેમથી કહ્યું, ''અરે રામદાસી, તને શું થઈ ગયું છે ? આવું તોફાન કેમ કરે છે ? શું શામા આપણું છોકરું નથી ? તું અમસ્તો તેની જોડે કેમ લડે છે ? આવો કજિયાખોર તું ક્યાંથી નીકળ્યો ? જરા નરમાશથી બે મીઠાં વેણ નથી કહી શકતો ? તું આવો રામદાસી છે ? નિત્ય આવી પવિત્ર પોથી વાંચે છે છતાં હજુ મન તો પવિત્ર કર્યું નથી ? તારા વિકાર શમ્યા જ નથી ! તારે તો

દરેક વાતમાં શાન્તિ રાખવી જોઈએ. આ પોથી પર આવી મમતા રાખવી તને શોભે છે ? સાચો રામદાસી આવી મમતા જ ન રાખે. માત્ર આ પોથી માટે તું શામા જેવા છોકરા જોડે કજિયો કરવા બેઠો છે ? જા જા, તારી જગાએ બેસ. પૈસા દેતાં પોથી તો પુષ્કળ મળે છે. જરા વિચાર કર અને વિવેકી થા. આ પોથીની શું કિંમત છે? બાબાને કંઈ તેની પડી નહોતી. મેં પોતે જ લઈને તેને આપી છે. તને તો એ બધાં નામ મોઢે થઈ ગયાં છે. મને લાગ્યું કે શામા એ વાંચે તો તેને લાભ થાય. માટે એ પોથી મેં તેને આપી છે.''

બાબાનાં આ વચનો કેવાં નમ્ર, અમૃત જેવાં મીઠાં હતાં ! તેની અસર તરત થઈ. રામદાસી શાંત થઈ ગયો અને શામાને કહ્યું, ''આ પોથીના બદલામાં તું મને એક પંચરત્ન ગીતા આપજે.'' શામાએ રાજી થઈને કહ્યું, ''એમ કેમ ? આના બદલામાં દસ કહે તો દસ નકલો આપીશ.''

આમ છેવટે આ વાતનું સમાધાન થયું. પણ એ પ્રશ્ન થાય છે કે રામભક્ત રામદાસીએ કૃષ્ણની ગીતા કેમ માગી ? વળી મસીદમાં બેસી બાબા પાસે આવા ધાર્મિક ગ્રંથો તે શા વાસ્તે વાંચતો હતો ? અને બાબાની હાજરીમાં તેણે આવો કજિયો કેમ કર્યો ? આમાં દોષ કોને દેવો એ જ ખબર પડતી નથી. પણ મને તો લાગે છે કે આ પ્રકાર બન્યો ન હોત તો આ વિષયનું મહત્ત્વ, ભગવાનના નામનું મહત્ત્વ, વિષ્ણુસહસ્રનામના અધ્યયનનું મહત્ત્વ એ કંઈ શામાના દિલમાં વસી શકયું ન હોત. ભક્તને પ્રેરણા કરી બોધ દેવાની બાબાની પદ્ધતિ જ આવી અનોખી હતી. એ પછી શામાએ એ પોથીનું વાંચન ક્રમશ: શરૂ કર્યું અને તે તેમાં એવા પારંગત થયા કે શ્રી બુટીના જમાઈ અને પુના એન્જિનિયરિંગ કૉલેજના પ્રિન્સિપાલ બાબાના પરમ ભક્ત શ્રી નારકે જેવાને તેનો અર્થ કરી સમજાવી શકતા હતા.

વિઠ્ઠલદર્શન : શિરડીમાં કાકા દીક્ષિત એક દહાડો પ્રાત:કાળમાં સ્નાન કરી ધ્યાન કરતા હતા ત્યારે તેમને વિઠ્ઠલનું દર્શન થયું. પછી બાબાના દર્શને મસીદમાં ગયા ત્યારે બાબાએ પૂછ્યું, ''વિઠ્ઠલ પાટીલ આવ્યો હતો ? તેં તેનાં દર્શન કર્યાં ? એ ઝટ ભુલાવામાં નાંખી દે તેવો છે. તેને દૃઢ પકડી રાખજે. નહિતર તને ભૂલથાપ આપીને નાસી જશે. એ જ બપોરે એક ફેરિયો વિઠ્ઠલની મઢેલી પચીસ છબીઓ લઈ વેચવા આવ્યો. દીક્ષિતને આજે સવારે ધ્યાનમાં વિઠ્ઠલના જે સ્વરૂપનાં દર્શન થયાં હતાં એ જ સ્વરૂપ આ છબીઓમાં પણ હતું. એ જોઈ દીક્ષિતને આશ્ચર્ય થયું અને

બાબાનાં વચનો યાદ આવ્યાં. એથી રાજી થઈને તેણે એક છબી ખરીદી અને પોતાની પૂજામાં રાખી.''

ગીતા-રહસ્ય : બ્રહ્મવિદ્યાનું અધ્યનન કરનાર ભક્તો પર બાબા સદા પ્રેમ રાખતા અને ઉત્તેજન આપતા હતા. એક વાર બાપુસાહેબ જોગનું ટપાલમાં પાર્સલ આવ્યું, જેમાં લોકમાન્ય ટિળક રચિત 'ગીતા રહસ્ય'ની એક પ્રત હતી. એ પાર્સલ બગલમાં રાખી જોગ મસીદમાં આવ્યા. બાબાને સાષ્ટાંગ પ્રણામ કરતાં એ પાર્સલ બાબાના ચરણમાં પડ્યું. તેથી બાબાએ પૂછ્યું, 'આમાં શું આવ્યું છે ?' જોગે ત્યાં જ પાર્સલ ઉઘાડી એ ગ્રંથ બાબાના હાથમાં આપ્યો. થોડી વાર તેનાં પાનાં આમતેમ ફેરવીને બાબાએ ખિસ્સામાંથી એક રૂપિયો એ પુસ્તક પર મૂકીને તે જોગના હાથમાં મૂક્યું અને બોલ્યા, ''આ ગ્રંથ પૂરો વાંચજે, તને લાભ થશે.''

દાદાસાહેબ ખાપર્ડે : શ્રી ખાપર્ડેનું વર્ણન આપી આ અધ્યાય પૂરો કરીએ. એકવાર દાદાસાહેબ ખાપર્ડે સહકુટુંબ શિરડી આવી થોડા માસ રોકાયા હતા. (તેમની ડાયરી સાઈલીલા માસિકના પહેલા અંકમાં પ્રગટ થઈ છે.) દાદાસાહેબ સામાન્ય માણસ નહોતા, અમરાવતીના ખૂબ શ્રીમંત-પ્રસિદ્ધ વકીલ હતા અને દિલ્હીની સ્ટેટ કાઉન્સિલના સભ્ય હતા. ભારે બુદ્ધિશાળી વક્તા હતા. છતાં બાબા પાસે એક શબ્દ બોલવાની હિંમત કરતા નહોતા. ઘણાખરા ભક્તો બાબા પાસે શાંત ન બેસતાં દલીલો કરતા પણ શ્રી ખાપર્ડે, શ્રી નૂલકર અને શ્રી બુટી; એ ત્રણ ભક્તો હમેશાં મૂંગા જ બેસતા. તે ત્રણે નમ્ર-સરળ સ્વભાવના વિવેકી સજ્જન હતા. પસંદગીના ગ્રંથનું વિવેચન કરી બીજાને સમજાવવા દાદાસાહેબ સમર્થ હતા. પણ મસીદમાં બાબા પાસે તે એક શબ્દ પણ બોલતા નહિ. બ્રહ્મદર્શન કરનાર તથા બ્રહ્મરૂપ બનેલ પુરુષ પાસે વેદોમાં ગમે તેવો પારંગત થયેલો માણસ ઝાંખો જ લાગે છે. દાદાસાહેબ ચાર માસ શિરડી રોકાયા અને તેમનાં પત્ની સાત માસ ત્યાં રહ્યાં. શિરડીનો વાસ બન્ને જણને બહુ ગમતો હતો. શ્રદ્ધાળુ ભક્તિમાન ખાપર્ડેનાં પત્ની બાબા પર બહુ પ્રેમ રાખતાં. નિત્ય સવારે જાતે રસોઈ કરી બપોરે મસીદમાં નૈવેદ્ય લઈ આવતાં અને બાબાના આરોગ્યા પછી બીજા એક કલાક પછી તે ઘેર જઈને જમતાં હતાં. તેમની દઢ ભક્તિ બાબાને બહુ ગમતી. એક દહાડો મધ્યાહ્ને પુડલા, પૂરી, ખીર, ભાત, દાળ લઈ આવ્યાં. પણ તે દહાડે પોતે એકદમ ઊઠીને જમવાના સ્થળે જઈ થાળ પરથી કપડું ઊપાડીને ઉત્સાહથી બધી ચીજો ખાવા લાગ્યા. ત્યારે

શામાએ પૂછ્યું, ''દેવ, આ કેવો પક્ષપાત કહેવાય ? બીજાના નૈવેદ્યના ભાણા સામું તમે જોતા નથી અને એમના નૈવેદ્યનું ભાણું ઉતાવળ કરીને જમ્યા. એમનું ભાણું શાથી એવું સ્વાદિષ્ટ લાગ્યું ? અમે તો કંઈ સમજતા નથી.'' તે વખતે બાબાએ ખુલાસો કર્યો, '' ખરેખર આ ભોજન અસામાન્ય છે. પૂર્વજન્મમાં આ બાઈ એક વ્યાપારીની ગાય હતી ને તે ખૂબ દૂધ દેતી હતી. પછી એ ગુજરી ગઈ અને એક માળીના ઘેર અવતરી. એ પછી તે એક ક્ષત્રિયની પુત્રી જન્મી અને મોટી થઈ વેપારીને પરણી. તે પછી તેનો જન્મ બ્રાહ્મણને ત્યાં થયો હતો. દીર્ઘકાળ પછી મેં તેને દીઠી. માટે મને આજે તેના ભાણામાંથી પ્રેમના થોડા મીઠા કોળિયા ભરવા દે.'' એટલું બોલી બાબા એ નૈવેદ્ય જમી ગયા અને હાથમોઢું ધોઈને સંતોષના ઓડકાર ખાધા; પછી બેઠક પર આવીને બેઠા. શ્રીમતી ખાપર્ડે નમસ્કાર કરીને પગ દાબવા લાગ્યાં અને બાબા તેની જોડે વાતો કરવા લાગ્યા. તેમનો હાથ થાબડવા માંડ્યા આમ અન્યોન્ય થતી સેવા જોઈને શામાએ ટકોર કરી કહ્યું, ''આ પણ ઠીક ચાલે છે. ભક્ત અને ભગવાન એકબીજાની સેવા કરે છે. એ દશ્ય પણ અજબ છે!'' તેમની હૃદયપૂર્વકની સેવાથી રાજી થઈ ધીમા આકર્ષક મૃદુ સ્વરે બાબાએ તેને સદા 'રાજારામ, રાજારામ'નો જપ કરવાની આજ્ઞા કરી અને બોલ્યા, ''જો તું એ જપ કરીશ તો તારો જીવનહેતુ સફળ થશે. ચિત્તની શાન્તિ મળશે અને તને ખૂબ લાભ થશે.'' આધ્યાત્મિક વાતોથી અપરિચિત લોકોને આ વાત સામાન્ય લાગશે, પણ ખરી રીતે એવું નથી. શિષ્યને ગુરુની શક્તિ-સમર્પણનું જ આ એક દૃષ્ટાંત છે. બાબાનાં આ વચનો સચોટ હતાં. એ બહેનના અંતરમાં તે બરાબર ચોંટી ગયાં.

ગુરુશિષ્યના સંબંધદર્શક જ આ દૃષ્ટાંત છે. બન્નેએ એકબીજા પર પ્રેમ રાખીને અન્યોન્ય સેવા કરવાની છે. ગુરુશિષ્યમાં કશો ભેદ કે તફાવત નથી. બન્ને એક જ છે. એક વિના બીજું રહી શકતું નથી. શિષ્ય ગુરુચરણ પર મસ્તક મૂકે છે એ તો બાહ્ય દર્શન છે. અંતરથી તો બન્ને એક જ છે. એ બે વચ્ચે ભેદ જોનાર કાચા છે, પૂર્ણ નથી.

સ્વસ્તિ શ્રી સંતસજ્જનપ્રેરિતે ભક્તહેમાડપંતવિરચિતે
શ્રી સાઈસમર્થસચ્ચરિત્રે ''પોથીદાન' નામ
સત્તાવીસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ
। શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાર્પણમસ્તુ । શુભં ભવતુ ।

અધ્યાય ૨૮

દષ્ટાંત-કથન

શ્રી ગણેશાય નમઃ । શ્રી સરસ્વત્યૈ નમઃ । શ્રી ગુરુભ્યો નમઃ ।
શ્રી કુલદેવતાયૈ નમઃ । શ્રી સીતારામચંદ્રાભ્યાં નમઃ ।
શ્રી સદ્દગુરુસાઈનાથાય નમઃ ।

ઉપોદ્દઘાત : શ્રી સાઈ પરિમિત નથી પણ કીડીથી માંડી બ્રહ્મા સુધીના સર્વમાં તેમનો વાસ છે. એ સર્વવ્યાપક છે. આત્મદર્શનના વિજ્ઞાનમાં તેમજ વેદના જ્ઞાનમાં શ્રી સાઈ પારંગત હતા. એથી જ સદ્દગુરુપદને તે યોગ્ય હતા. માણસ ભલે પંડિત હોય પણ શિષ્યને જાગ્રત કરી આત્મદર્શન ન કરાવી શકે તો તે સદ્દગુરુપદને યોગ્ય નથી. પિતાનો પેદા કરેલ આ દેહ છે. દરેકને જન્મ પછી અવશ્ય મૃત્યુ છે જ. પણ સદ્દગુરુ જન્મમરણ બંનેને નષ્ટ કરે છે. તેથી સૌથી વધુ પ્રેમાળ ને દયાળુ તો સદ્દગુરુ જ છે.

શ્રી સાઈબાબા ઘણી વાર કહેતા કે ભક્ત ભલે મારાથી હજારો ગાઉ દૂર હોય, પણ પગે દોરી બાંધેલી ચકલીની માફક હું તેને શિરડી ખેંચી લાવું છું. આ અધ્યાયમાં આવી ત્રણ કથાઓ છે.

(૧) લાલા લખમીચંદ : તે પ્રથમ મુંબઈમાં વ્યંકટેશ્વર છાપખાનામાં નોકર હતા. પછી રેલવેની નોકરીમાં જોડાયા અને ત્યાર બાદ રાલી બ્રધર્સની કું. માં મુનશી તરીકે નોકરી કરતા. શ્રી બાબાનાં દર્શન તેમને ૧૯૧૦માં થયાં. નાતાલ પહેલાં તેમણે સ્વપ્નમાં સાન્તાક્રુઝમાં ભક્તોની મધ્યમાં ઊભેલા 'એક દાઢીવાળા' વૃદ્ધ પુરુષને જોયા. એ પછી તેમના મિત્ર દત્તાત્રેય મંજુનાથ બીજુરને ઘેર દાસગણુનું કીર્તન સાંભળવા તે ગયા. દાસગણુ કીર્તન વખતે બાબાની છબી શ્રોતા સામે ટેબલ પર મૂકતા સ્વપ્નમાં જોયેલા વૃદ્ધ પુરુષનો ચહેરો આ છબીને બરાબર મળતો લાગ્યો. એથી તે આશ્ચર્ય પામ્યા અને સ્વપ્નમાં જોયેલા દાઢીવાળા વૃદ્ધ પુરુષ સાઈબાબા જ

છે એમ તેમની ખાતરી થઈ. તે દહાડે દાસગણુએ તુકારામચરિત્રનું કીર્તન કર્યું. એ કીર્તન, ચરિત્ર તથા બાબાની છબીનાં દર્શન એ બધાની તેના મન પર ભારે અસર થઈ અને શિરડી જવાની તેને તાલાવેલી લાગી. ભક્તો જાણે છે કે ભગવાન જ સદ્દગુરુ મેળવી દે છે તેમજ એવા દૈવી વિષયમાં તે જ સહાય કરે છે. એ જ રાત્રે એક મિત્ર શંકરરાવ જોડે શિરડી જવાનું નક્કી કર્યું. એક ભાઈ પાસેથી પંદર રૂપિયા ઉછીના લઈ આનંદ સાથે શિરડી જવાની તૈયારી કરી. રેલવેમાં બંને મિત્રોએ ભજન કર્યું. શિરડીથી ચાર મુસ્લિમો ઘેર પાછા વળતા હતા તે રેલવે પર તેમને મળ્યા ત્યારે બાબા વિષે પૂછ્યું તો તેમણે કહ્યું, ''બાબા તો મહાન સંત પુરુષ છે. ઘણાં વર્ષોથી શિરડી રહે છે.'' કોપરગાવ આવી બાબાને ભેટ ધરવા થોડાં જામફળ લેવા મન થયું પણ હર્ષમાં તે લેવાનું ભૂલી ગયા. શિરડી નજીક પહોંચ્યા ત્યારે જામફળ યાદ આવ્યાં. એવામાં એક જામફળના ટોપલાવાળી ડોશી તેના ટાંગા પાછળ દોડતી આવી. ટાંગો ઊભો રાખી થોડાં જામફળ લીધાં. પછી એ ડોશીએ પોતાની પાસે વધેલાં જામફળ બાબાને અર્પણ કરવા તેમને આપ્યાં. જામફળ ભેટ દેવાની ઇચ્છા, પછી વિસ્મરણ અને પાછાં આમ જામફળ મળ્યાં એ સર્વ બનાવથી તેમને અચંબો થયો. લખમીચંદના મનમાં નક્કી થયું કે સ્વપ્નમાં જોયેલા વૃદ્ધની કોઈ સગી જ આ ડોશી હોવી જોઈએ. ટાંગો શિરડી નજીક આવ્યો ત્યારે મસીદનો ધજાગરો જોઈ તેમણે સલામ કરી. શિરડી પહોંચી પૂજનસાહિત્ય હાથમાં લઈ મસીદમાં આવી બાબાની પૂજા કરી. લખમીચંદ બાબાનાં દર્શનપૂજન કરી ભારે આનંદ પામ્યા અને બાબાના ચરણે પડ્યા. ત્યારે બાબા બોલ્યા, ''લુચ્ચો, માર્ગમાં ભજન કરે છે અને બીજાને પૂછે છે ? શા વાસ્તે બીજાને પૂછવું જોઈએ ? પ્રત્યેક ચીજ નજરે તપાસી જોવી. તારું સ્વપ્ન સાચું હતું કે કેમ તેનો ખ્યાલ તો કર. મારવાડી પાસેથી વ્યાજે પૈસા લઈને શિરડી આવવાની કઈ જરૂર હતી ? હવે અંતરની ભાવના સંતોષી?'' આ શબ્દો સાંભળી બાબાનું સર્વજ્ઞત્વ જાણીને લખમીચંદ આશ્ચર્ય પામ્યો. ઘેરથી નીકળી શિરડી પહોંચતાં લગીમાં બનેલી બધી હકીકત અહીં બેઠાં બાબાએ શી રીતે જાણી હતી તેની જ ખબર પડતી નથી. આ વિષયમાં એક વસ્તુની નોંધ લેવાની છે કે બાબા પોતાનો ભક્ત યાત્રા માટે કે તહેવાર ઉજવવા સારુ કે પોતાનાં દર્શન માટે ખર્ચ કરી કરજમાં ઉતરે એ વાત બાબા બિલકુલ પસંદ કરતા નહોતા.

બપોરે જ્યારે લખમીચંદ જમવા બેઠા ત્યારે કોઈ ભક્ત પાસેથી ઘઉંના લોટની ખીર-સાંઝાનો પ્રસાદ મળ્યો. એથી તે બહુ રાજી થયા. બીજે દહાડે તેમણે સાંઝાની ઇચ્છા કરી પણ મળ્યો નહિ. પણ એ પ્રસાદ પોતાને પુનઃ મળે એમ તેમની તીવ્ર ઇચ્છા હતી. ત્રીજે દહાડે આરતી વખતે બાપુસાહેબ જોગે બાબાને પૂછ્યું, ''નૈવેદ્યમાં શું લાવું?'' ત્યારે બાબાએ સાંઝા લાવવાની આજ્ઞા કરી. ભક્તો બે મોટી તપેલી ભરીને સાંઝા લાવ્યા. લખમીચંદ બહુ ભૂખ્યા હતા. તેમની પીઠમાં દર્દ પણ થતું હતું. બાબાએ તેમને કહ્યું: ''તું ભૂખ્યો છે તે ઠીક થયું. તું સાંઝા લે. પીઠના દર્દની કંઈક દવા પણ લેજે.'' પુનઃ તેમને અચંબો થયો કે બાબા ફરી ફરીને મારા મનની વાત ક્યાંથી જાણી જાય છે અને મારા મનના વિચાર કેમ સમજી શકે છે ? નક્કી બાબા સર્વજ્ઞ છે.''

નજર પડી : રાત્રે તેમણે ચાવડીમાં સરઘસ જોયું. તે દહાડે બાબાને ખૂબ ખાંસી થઈ હતી. લખમીચંદના મનમાં થયું કે બાબા પર કોઈની નજર પડી છે, તેથી બાબા હેરાન થાય છે. બીજી સવારે તે મસીદમાં હતા ત્યારે બાબાએ શામાને કહ્યું, ''કાલે મને ખાંસી થઈ હતી કે કોઈની નજર પડવાથી થઈ હશે ? નજર પડવાથી જ હું હેરાન થઉં છું ?'' આ દષ્ટાંતમાં પણ લખમીચંદના દિલમાં ઘોળાતી વાત બાબાએ કહી આપી હતી. બાબાની દયા તથા સર્વજ્ઞત્વની આવી સાબિતીઓ જોઈ બાબાને સાષ્ટાંગ પ્રણામ કરીને તેમણે કહ્યું, ''આપનાં દર્શનથી મને ખૂબ આનંદ થયો. મારા પર આપ સદા દયાભાવ રાખજો ને મારી રક્ષા કરજો. મારે તો આપના સિવાય કોઈ દેવ નથી. મારું મન આપના ચરણમાં મગ્ન રહે ! સંકટ વેળા આપ મને સહાય કરજો. હું સદા આપનું નામ જપીને સુખ-શાન્તિમાં રહું એવા આશીર્વાદ દેજો.'' બાબાએ તેમને ઉદી તથા આશીર્વાદ આપ્યા તે રાજી થઈ સંતોષથી બાબા મહિમા ગાતા ઘેર પાછા ગયા. બાબાના પરમ ભક્ત બન્યા. ત્યાર પછી તો શિરડી આવનાર મિત્રો જોડે તે ફૂલમાળા, કપૂર તથા દક્ષિણા ઘણી વાર મોકલતા હતા.

(૨) બરહાનપુરનાં બાનુ : હવે બાબાના એક બીજા ભક્તની વાત કરીએ. સ્વપ્નમાં બરહાનપુરમાં આ બાઈએ પોતાના બારણે બાબાને ખીચડીનું ભોજન માગતા દીઠા. જાગીને જોયું તો બારણે કોઈ નહોતું. પણ આ સ્વપ્નથી તેણી રાજી થઈ. આ સ્વપ્નની વાત પોતાના પતિને કહી. તેનો પતિ ટપાલ ખાતામાં નોકર

હતો. તેની બદલી અકોલા થઈ. એ પતિ-પત્ની બન્ને જણ બાબાનાં ભક્ત હતાં. બેઉએ શિરડી જવાનું નક્કી કર્યું. સારો દિવસ જોઈ શિરડી આવવા નીકળ્યાં અને માર્ગમાં ગોમતીતીર્થ કર્યું. શિરડી પહોંચી ત્યાં બે માસ રોકાયાં. નિત્ય મસીદમાં જઈ બાબાની પૂજા કરતાં અને બધો સમય આનંદમાં ગાળતાં હતાં. તેઓ બાબાને ખિચડીનું નૈવેદ્ય ધરવા જ શિરડી આવ્યાં હતાં. પણ પ્રથમના ચૌદ દિવસ તો કોઈ કોઈ કારણસર તે ધરાવી ન શક્યાં. બાઈને આ ખોટીપો ગમતો નહોતો. તેથી પંદરમે દહાડે બપોરે ખિચડીનું નૈવેદ્ય લઈ તે મસીદમાં આવ્યાં. બાબા જમવા બેસતા હતા અને આડશ માટે રાખેલો પડદો પાડી દીધો હતો. પડદો પડ્યા પછી હાથથી ખસેડી અંદર ગયાં. અજબ જેવું છે કે બાબા જાણે આ જ ખિચડીના જ ભૂખ્યા હોય તેમ બાઈની ખિચડીની થાળી અંદર આવતાં જ બાબાએ જાતે લઈ લીધી અને રાજી થઈ ખિચડીના કોળિયા ભરવા લાગ્યા. ખિચડી માટે બાબા આટલા અધીરા બનેલા જોઈને સૌ આશ્ચર્ય પામ્યા. જ્યારે ભક્તોએ ખિચડીની આ કથા સાંભળી ત્યારે ભક્ત પરના બાબાના અલૌકિક પ્રેમની ખાતરી થઈ.

(૩) મેઘો : શીરમગામનો આ મેઘો રાવબહાદુર હ.વિ. સાઠેનો એક અભણ રસોઇયો હતો. રા.બ. સાઠેને તેના પર પ્રીતિ થઈ. તેને સંધ્યા, ગાયત્રી કે કોઈ મંત્ર આવડતાં નહિ. સાઠેએ તેને સંધ્યાગાયત્રી મંત્ર શીખવ્યાં. સાઠેએ તેને વાત કરી કે ''શિરડીના સાઈબાબા સાક્ષાત્ શિવસ્વરૂપ છે. તેથી તું શિરડી જા અને તેમની સેવા કર.'' એમ કહી તેને શિરડી મોકલ્યો. ભરૂચના સ્ટેશનમાં તેણે જાણ્યું કે સાઈબાબા તો મુસલમાન છે. તેનું સાદું રૂઢિયુક્ત મન મુસલમાનની પૂજાની વાતથી ડગી ગયું અને પોતાને શિરડી ન મોકલવા સાઠેને વિનંતી કરી. સાઠેએ તેને આગ્રહ કરીને શિરડી મોકલ્યો અને ગણેશ દામોદર ઉર્ફે દાદા કેળકર પર ભલામણપત્ર લખી આપ્યો કે મેઘાને બાબાની પિછાન કરાવજો. મેઘો શિરડી પહોંચી જેવો મસીદમાં ગયો તેવો જ બાબાએ તેનો ઉઘડો લીધો અને ત્યાં દાખલ થવાની ના પાડી. બાબા તાડૂકીને બોલ્યા, ''પેલા હરામખોરને લાત મારીને કાઢી મૂકો.'' અને મેઘાને કહ્યું: ''તું મોટો ઊંચો બ્રાહ્મણ છે અને હું તો હલકો મુસલમાન છું. અહીં આવવાથી તું અભડાઈ જઈશ. માટે ચાલ્યો જા.'' આ શબ્દો સાંભળી મેઘો ધ્રુજવા લાગ્યો. મારા મનમાં શું છે એ વાત બાબાએ અહીં બેઠાં કેમ જાણી

તેનું જ તેને આશ્ચર્ય થયું. થોડા દહાડા એ શિરડી રોકાયો અને પોતાની રીતે તે બાબાની સેવા કરતો. પણ ખાતરી થતી નહોતી. તે ઘેર પાછો ગયો. માર્ગમાં નાસિક થઈ ત્ર્યંબક ગયો અને ત્યાં દોઢ વરસ રોકાયો. એ પછી ફરી શિરડી આવ્યો. આ વખતે દાદા કેળકર વચ્ચે પડવાથી તેને મસીદમાં આવવા દીધો ને શિરડીમાં રહેવા દીધો. બાબાએ મેઘાને સીધો ઉપદેશ આપ્યો નહોતો. પણ મેઘા પર માનસિક અસર થઈ. એથી મેઘો સાવ બદલાઈ ગયો. પછી તો તે સાઈબાબાને શિવના અવતાર જ માનવા લાગ્યો. શિવની પૂજા માટે બિલ્વપત્ર જરૂરી છે. તે લેવા મેઘો શિરડીથી માઈલો દૂર જતો અને તે લાવી આ શિવબાબાની પૂજા કરતો. શિરડીનાં મંદિરોના સર્વ દેવની પૂજા કરવાની તેને ટેવ હતી. એ બધી પૂજા પછી તે મસીદમાં આવી બાબાની ગાદીને સલામ કરતો અને બાબાનું પૂજન કરતો; પગ દાબતો ને સેવા કરતો તથા બાબાનું ચરણોદક પીતો હતો. એક વાર ખંડોબાનું મંદિર બંધ હતું તેથી ખંડોબાની પૂજા કર્યા વિના મેઘો મસીદમાં આવ્યો. બાબાએ તેને ખંડોબાના મંદિરે પાછો મોકલ્યો ત્યારે દ્વાર ઉઘાડું હતું. ત્યાંથી પૂજા કરીને આવ્યા પછી જ બાબાએ તેને મસીદમાં નિત્યની માફક પૂજા કરવા દીધી.

ગંગાસ્નાન : એક વાર મકરસંક્રાંતિના દહાડે બાબાના દેહ પર ચંદન લગાડી ગંગાજળથી તેમને સ્નાન કરાવવાની મેઘાને ઇચ્છા થઈ. બાબા તો તે માટે હા પાડતા નહોતા. પણ મેઘાની પુનઃ પુનઃ વિનંતીને લીધે તેમણે હા પાડી. ગોમતીમાંથી પવિત્ર જળનો હાંડો લાવવા સારુ મેઘાને પાંચ કોસ ચાલીને જવાનું હતું. મેઘા એ જળ લાવ્યો અને બપોરે સ્નાન કરાવવાની સર્વ તૈયારી કરી. બાબાને તે માટે તૈયાર થવા વિનંતી કરી. બાબાએ એવું સ્નાન ન કરાવવા ફરીથી મેઘાને કહી જોયું કે મારા જેવા ફકીરને વળી ગંગાજળનું સ્નાન કેવું ? પણ મેઘાએ કશું જ સાંભળવાની ના પાડી. ગંગાજળથી શિવ પ્રસન્ન થાય છે અને આવા મંગળ દિવસે મારા શિવબાબાને મારે એ સ્નાન કરાવવું જોઈએ એવો તેનો સંકલ્પ હતો. બાબા હા પાડી નીચે ઉતર્યા; પાટલા પર બેઠા અને માથું આગળ કરીને કહ્યું, ''અરે મેઘા, આટલી મહેરબાની કરજે, આ દેહનું પ્રધાન અંગ શિર-મસ્તક છે. માટે મસ્તક પર જળ ચડાવવાથી આખા દેહને સ્નાન કરાવ્યાનું પુણ્ય મળે છે. માટે તું આ ગંગાજળ શિર પર જ રેડજે.'' મેઘાએ કહ્યું, ''ભલે.'' અને ગંગાજળનો હાંડો ઊંચકી

બાબાના માથા પર જળ રેડવા માંડ્યું. એ વેળા તે એવા પ્રેમભાવમાં મગ્ન બની ગયો કે ''હર હર ગંગે' કહેતાં કહેતાં આખા દેહ પર આખો હાંડો ખાલી કર્યો. પછી હાંડો ખાલી કરીને બાબાની સામું જોયું તો માત્ર બાબાનું મસ્તક જ ભીંજાયું હતું; આખું શરીર સાવ કોરું હતું !

ત્રિશૂળ અને પિંડી : શ્રી બાબાની પૂજા મેઘો બે સ્થળે કરતો. સાક્ષાત્ બાબાની પૂજા તે મસીદમાં કરતો અને બીજી નાનાસાહેબ ચાંદોરકરે આપેલી બાબાની છબીની પૂજા તે વાડામાં કરતો હતો. તેણે બાર માસ આ પૂજન કર્યું. પછી તેની ભક્તિ દૃઢ કરવા તથા તેના પૂજનનું ફળ દેવા બાબાએ તેને સ્વપ્નમાં દર્શન દીધાં. વહેલી સવારે પથારીમાં પડખું ફેરવતો મેઘો આંખો મીંચીને પડ્યો હતો. ત્યાં જ તેણે બાબાનું સ્પષ્ટ રૂપ જોયું. તેને જાગતો જોઈ તેના પર કંકુવાળા અક્ષત નાંખીને કહ્યું, ''મેઘા, તું ત્રિશૂળ દોરજે.'' અને પછી બાબા અલોપ થયા. શબ્દો સાંભળી તેણે આંખ ઉઘાડી પણ બાબાને જોયા નહિ. છતાં પેલા અક્ષત ત્યાં વેરાયેલા પડ્યા હતા. બાબા પાસે જઈ તેણે આ સ્વપ્નની વાત કરી ત્રિશૂળ દોરવાની આજ્ઞા માગી. ત્યારે બાબાએ કહ્યું, ''ત્રિશૂળ દોરવા મેં તને આજ્ઞા કરી એ શબ્દો તેં ન સાંભળ્યા? એ કંઈ સ્વપ્ન નહોતું. સીધી મારી આજ્ઞા જ હતી. મારાં વચન સદા અર્થગંભીર હોય છે, ખાલી હોતાં નથી.'' મેઘાએ કહ્યું, ''મેં તો માન્યું કે આપે મને જગાડ્યો. પણ આંખો ઉઘાડીને જોયું તો બારણાં બંધ હતાં. તેથી મેં એ સ્વપ્નું જ માન્યું.'' બાબાએ ઉત્તર દીધો, ''મારે આવવા સારુ દ્વારની જરૂર નથી. મારે કશું રૂપ કે આકાર નથી. હું તો સર્વત્ર વસું છું. જેને મારામાં શ્રદ્ધા છે તથા જે મારામાં જ મગ્ન બનીને રહે છે તેનાં સર્વ કામ હું સૂત્રધારની પેઠે કરી દઉં છું.

મેઘાએ વાડામાં જઈ બાબાની છબી પાસે લાલ ત્રિશૂળ દોર્યું. બીજે દહાડે સવારે એક રામદાસી ભક્ત પુનાથી આવ્યો અને બાબાને નમસ્કાર કરીને એક પિંડી (શિવલિંગ) ભેટ આપ્યું. તે વખતે મેઘો ત્યાં આવી ચડ્યો. બાબાએ તેને કહ્યું, ''જુઓ, આજે શંકર આવ્યા છે. તું હવે તેની પૂજા કરજે.'' આમ ત્રિશૂળ પછી તરત જ પિંડી જોઈને મેઘો આશ્ચર્ય પામ્યો. તે સમયે કાકાસાહેબ દીક્ષિત વાડામાં સ્નાન કરી માથે ટુવાલ મૂકીને ઊભા હતા અને શ્રી સાઈનું સ્મરણ કરતા હતા. ત્યાં જ તેમને પિંડીનું માનસિક દર્શન થયું. હજુ એ આશ્ચર્ય શમ્યું નહોતું ત્યાં જ

મેઘાએ આવીને બાબાએ આપેલી પિંડી બતાવી. થોડી ક્ષણ અગાઉ જ પોતાને જે પિંડીનું માનસિક દર્શન થયેલું તેને જ બરોબર મળતી આવતી આ પિંડી હતી. એ જોઈ દીક્ષિત રાજી થયા. ત્રિશૂળ દોર્યા બાદ થોડા જ સમયમાં પોતાના પૂજનની બાબાની છબી પાસે જ મેઘાએ આ પિંડીની સ્થાપના કરી. મેઘાને શિવપૂજન વહાલું હતું. તેથી બાબાએ જ આ ત્રિશૂળની તથા પિંડીની સ્થાપનાની અગમ્ય રીતે વ્યવસ્થા કરી તેની શિવપૂજનની શ્રદ્ધા દૃઢ કરી હતી.

નિત્ય બપોરે તેમજ સાંજે નિયમિત બાબાનું પૂજન તથા આરતી કરી મેઘાએ ઘણાં વર્ષો સુધી બાબાની સેવા કરી અને પછી સને ૧૯૧૨માં તે કૈલાસવાસી થયો. તે વખતે બાબાએ તેના શબ પર હાથ ફેરવીને કહેલું : ''આ મારો સાચો ભક્ત હતો.'' તેની ઉત્તરક્રિયામાં બાબાએ બ્રાહ્મણો જમાડવાની આજ્ઞા કરી અને પોતાની પાસેથી તે ખર્ચ આપ્યો હતો. કાકાસાહેબ દીક્ષિતને હાથે જ એ સર્વ ક્રિયા થઈ હતી.

સ્વસ્તિ શ્રી સંતસજ્જનપ્રેરિતે ભક્તહેમાડપંતવિરચિતે
શ્રી સાઈસમર્થસચ્ચરિત્રે ''દૃષ્ટાંત કથન'
નામ અઠ્ઠાવીસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ
। શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાર્પણમસ્તુ । શુભં ભવતુ ।

અધ્યાય ૨૯

સ્વપ્નકથા-કથન

શ્રી ગણેશાય નમ: । શ્રી સરસ્વત્યૈ નમ: । શ્રી ગુરુભ્યો નમ: ।
શ્રી કુલદેવતાયૈ નમ: । શ્રી સીતારામચંદ્રાભ્યાં નમ: ।
શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાય નમ: ।

આ અધ્યાયમાં મદ્રાસી ભજન મંડળી, તેંડુલકર (પિતા-પુત્ર), ડૉ. કેપ્ટન હાટે, વામન નાર્વેકર તથા અન્ય રસિક અજબ કથાઓ વર્ણવી છે.

૧) મદ્રાસી ભજન મંડળી : કાશી-બનારસ તીર્થની યાત્રા પર એક રામદાસી પંથની મદ્રાસી ભજન મંડળી સને ૧૯૧૮માં નીકળી હતી. તેમાં પતિ-પત્ની તથા પુત્ર-પુત્રવધૂ એમ ચાર માણસ હતાં, જેમનાં નામ નોંધાયેલાં મળતાં નથી. તેમણે કાશી જતાં માર્ગમાં સાંભળ્યું કે અહમદનગર જિલ્લામાં કોપરગાવ તાલુકામાં શિરડી ગામમાં સાઈબાબા નામે એક મોટા સંત રહે છે. તે શાંત, વૈરાગ્યવાન અને ઉદાર છે. પોતાના ભકતોને તેમજ કળા બતાવનાર કલાવંતોને નિત્ય દાનમાં સારા પૈસા વહેંચે છે. સાઈબાબા પાસે દક્ષિણાના રૂપમાં નિત્ય ઘણા પૈસા ભેગા થતા જેમાંથી ભકત કોંડાજીની પુત્રી અમાનીને એક રૂપિયો, કોઈને બે થી પાંચ રૂપિયા, જમાલીને છ રૂપિયા, અમાનીની માને દસથી વીસ રૂપિયા સુધી અને કોઈવાર પચાસ રૂપિયા સુધી તથા બીજા ભકતોને પોતાની ઇચ્છાનુસાર બાબા નિત્ય દાન આપતા હતા. આ મંડળી ભજન બહુ સારાં કરતી. તેનું સંગીત બહુ મધુર હતું પણ અંદરખાનેથી તેને પૈસાનો લોભ હતો. આમાંથી ત્રણ જણા લોભી હતા પણ મુખ્ય બાઈ જુદા સ્વભાવની હતી. બાબા પર તેને સાચાં માનપ્રેમ હતાં. એક વાર બપોરે બાબાની આરતી ચાલતી હતી ત્યારે એ બાઈની શ્રદ્ધાભક્તિથી બાબાએ રાજી થઈને તેના ઇષ્ટદેવ સીતાનાથ રામરૂપે દર્શન આપ્યાં. તેને બાબા રામરૂપે દેખાતા હતા ત્યારે બીજા બધાને સાઈરૂપે નજરે પડતા હતા. ઇષ્ટદેવનાં દર્શન કરી બાઈ બહુ રાજી થઈ અને આંખમાંથી અશ્રુપ્રવાહ વહેવા લાગ્યો તથા તેને

આનંદમાં આવેલી જોઈ બધા આશ્ચર્ય પામ્યા. પણ તેનું કારણ કોઈ સમજી શક્યું નહિ. બપોરે બાઈએ પોતાને થયેલ ઇષ્ટદર્શનની તથા બાબાનું શ્રીરામરૂપે કેવું દર્શન થયેલું તેની વાત પતિને કહી બતાવી. પણ તેણે તો માન્યું કે બાઈ બહુ ભોળી હોવાથી રામદર્શનની તેની ભ્રમણા જ હોવી જોઈએ. એથી ધુત્કારીને તેણે કહ્યું, ''બધાને સાઈબાબાનાં દર્શન થતાં હતાં અને તને એકલીને રામદર્શન થાય એ સંભવિત જ નથી.'' બાઈએ આ ટીકાનો કંઈ જવાબ ન આપ્યો. તેની શાંત, નિર્લોભી, નિશ્ચલ માનસિક સ્થિતિને લીધે સુભાગ્યે આવાં દર્શન તેને ઘણીવાર થતાં હતાં.

અજબ દર્શન : એવામાં એકવાર એ બાઈના ધણીને અજબ દર્શન થયું. જાણે તે એક મોટા શહેરમાં છે અને પોલીસે તેને પકડ્યો છે તથા દોરડાથી હાથ બાંધી એક પાંજરામાં પૂર્યો છે. તેને બાંધતા હતા તેવામાં પાંજરા નજીક શાંત ઊભેલા સાઈબાબાને તેણે દેખ્યા. બાબા પાસે આવીને દર્દભર્યા અવાજે તેણે બાબાને કહ્યું, ''આપનું મોટું નામ સાંભળીને હું આપને શરણે આવ્યો છું. આપ અહીં ઊભા છો છતાં મારા પર આ વિપત્તિ કેમ આવી પડી છે ?'' બાબા બોલ્યા, ''તારે તારા કર્મનાં ફળ ભોગવવાનાં છે.'' એટલે પેલાએ કહ્યું, ''આવું સંકટ આવે તેવું કોઈ પાપ મેં કર્યું નથી.'' બાબાએ કહ્યું, ''આ જન્મમાં નહિ, તો પૂર્વજન્મમાં તેં એ પાપ કર્યું હશે.'' તેણે ઉત્તર દીધો, ''પૂર્વ જન્મની કોઈ વાતની મને ખબર જ નથી. વળી માનો કે મેં તે વખતે કોઈ પાપ કર્યું હશે તોપણ આપની હાજરીમાં એ પાપ સૂકા ઘાસની માફક બળીને નષ્ટ કેમ ન થાય?'' ત્યારે બાબાએ તેને પૂછ્યું, ''તને એવી શ્રદ્ધા છે?'' પેલાએ હા પાડી. એટલે બાબાએ તેને આંખો બંધ કરવાની આજ્ઞા આપી. આંખો બંધ કરતાં જ જાણે કોઈના નીચે પડી ગયાનો ધડાકો તેણે સાંભળ્યો. આંખો ઉઘાડતાં તેણે પોતાને છૂટો જોયો અને પેલો ધડાકો પોલીસના પકડવાનો હતો. તેને બરડામાંથી લોહી નીકળતું હતું. એથી ડરીને તે બાબા સામે જોવા લાગ્યો. એટલે બાબા બોલ્યા, ''હવે તું ઠીક સપડાયો. અમલદારો આવીને તને પકડશે.'' એથી તે કરગરવા લાગ્યો. ''આપના વિના મારું કોઈ તારણહાર નથી. ગમે તેમ કરી આપ મને બચાવો.'' પુનઃ બાબાએ તેને આંખો મીંચી જવા

ફરમાવ્યું. તેણે આંખો મીંચીને જેવી ઉઘાડી તેવો જ પોતે પાંજરામાંથી છૂટો થયો હતો. બાજુમાં બાબા ઊભા હતા. તેમને તે પગે પડ્યો. બાબાએ પૂછ્યું, ''તારા આ નમસ્કાર અને અગાઉના નમસ્કાર એ બેમાં શું ફેર છે? બરાબર વિચાર કરીને ઉત્તર દેજે.'' પેલાએ કહ્યું, ''તેમાં તો ઘણો ફેર છે.'' અગાઉના નમસ્કાર આપની પાસેથી ધન મેળવવા સારુ જ હતા. પણ મારા આ નમસ્કાર તો હું આપને પ્રભુ ગણીને કરું છું. અગાઉ હું એમ માનતો હતો કે આપ મુસલમાન થઈને અમને વટલાવો છો.'' વળી બાબાએ પૂછ્યું, ''મુસ્લિમ દેવ પર તને આસ્થા નથી ?'' તેણે કહ્યું, ''ના.'' બાબાએ પૂછ્યું, ''તારા ઘરમાં તેં પંજો નથી રાખ્યો ? મોહરમમાં તું તાબૂતની પૂજા નથી કરતો ? તારા કુટુંબમાં લગ્ન તથા એવા શુભ પ્રસંગે કાઠબીબી નામે મુસ્લિમ દેવીનું પૂજન-અર્ચન નથી થતું ? એ સર્વ શું છે?'' તેણે આ બધું કબૂલ કર્યું. એટલે બાબા બોલ્યા : ''આથી વધુ તારે શું જોઈએ છે?'' પછી તેના મનમાં ગુરુ રામદાસનાં દર્શનની ઇચ્છા જાગી. બાબાએ તેને પાછળ ફરી જઈને જોવાની આજ્ઞા કરી. જેવું તેણે પીઠ પાછળ જોયું તેવા જ તેણે સામે સમર્થ રામદાસને જોયા. પણ તેમના ચરણમાં તે પડવા જતો હતો ત્યાં જ રામદાસ અલોપ થયા. પછી આતુર બની તેણે બાબાને પૂછ્યું, ''આપ ખૂબ વૃદ્ધ લાગો છો. આપનું વય કેટલું હશે?'' બાબાએ કહ્યું, ''શું તું એમ કહે છે કે હું વૃદ્ધ થયો છું? મારી જોડે દોટ મૂકીને પારખું કર.'' એટલું બોલી બાબા દોડવા લાગ્યા અને તે તેની પાછળ દોડ્યો. બાબા તો દોડતા રહ્યા. તેમનાં પગલાંની ઉડતી ધૂળમાં તે દેખાતા બંધ થયા અને આ માણસ ઊંઘમાંથી જાગી ગયો.

ઊઠ્યા પછી આ સ્વપ્નદર્શન પર તે વિચાર કરવા લાગ્યો. તેનું માનસિક વલણ સાવ બદલાઈ ગયું હતું. બાબાની મહત્તા તે બરાબર સમજ્યો. તેની શંકાશીલ મનોવૃત્તિ મટી ગઈ અને અંતરમાં બાબાના ચરણની સાચી ભક્તિ ઉદય પામી. આ દર્શન તો માત્ર સ્વપ્ન જ હતું પણ તેમાં થયેલા પ્રશ્નોત્તર રસદાયક ને સૂચક હતા. બીજે દહાડે બીજા જોડે આરતી માટે તે મસીદમાં આવ્યો. ત્યારે બાબાએ તેને બે રૂપિયાની મીઠાઈ મંગાવીને પ્રસાદ આપ્યો તથા બે રૂપિયા રોકડા તેના હાથમાં મૂક્યા ને આશીર્વાદ આપી તેને થોડા દિવસ શિરડીમાં રોક્યો. છેવટે તેને આશીર્વાદ

આપતાં બાબા બોલ્યા: ''અલ્લાહ તને ઘણું આપશે. પ્રભુ તારું કલ્યાણ કરશે.'' તેને દાનમાં બહુ પૈસા તો ન મળ્યા પણ બાબાના અમૂલ્ય આશીર્વાદથી તેની સ્થિતિ બહુ સારી થઈ. એ પછી એ મંડળીને ધન પણ સારું મળ્યું અને યાત્રામાં કશી અગવડ પડી નહિ. યાત્રા પૂરી થઈ અને બાબાનાં આશીર્વચન યાદ કરતાં તેઓ ઘેર સાજાતાજા પહોંચી ગયા અને આનંદથી રહેવા લાગ્યા. બાબા ભક્તોને સુધારી સુમાર્ગે ચડાવતા અને સમાધિ પછી પણ નેક ભક્તોને સન્માર્ગે ચડાવે છે તેનું જ દૃષ્ટાંત આ કથામાં પ્રત્યક્ષ આપ્યું છે.

૨) તેંડુલકર કુટુંબ : બાંદ્રાના તેંડુલકર કુટુંબના બધા જનો બાબાના ભક્ત હતા. બાબાની લીલા તથા ૮૦૦ અભંગ અને પદવાળો એક મરાઠી ગ્રંથ ''શ્રી સાઈનાથ ભજનમાળા'' શ્રીમતી સાવિત્રીબાઈ તેંડુલકરે રચીને પ્રગટ કરેલ છે. બાબાના ભક્તોએ તે ગ્રંથ વાંચવા સરખો છે. પુત્ર તેંડુલકર દાક્તરી અભ્યાસ કરી દાક્તરની પરીક્ષામાં બેસવાનો હતો. તેણે જોશીને પૂછ્યું ત્યારે કુંડળી જોઈ તેણે કહેલું, ''આ વર્ષમાં તારા ગ્રહ બરાબર નથી. તેથી આવતી સાલ પરીક્ષામાં બેસીશ તો પાસ થઈશ.'' એથી તે નિરાશ થઈ ચિંતામગ્ન બન્યો. થોડા દહાડા પછી તેની માતાએ શિરડી જઈ બાબાનાં દર્શન કર્યાં. ત્યારે બીજી વાતો સાથે પુત્રની પણ વાત કરી કે તે પરીક્ષામાં બેસવાનો છે પણ નાપાસ થવાની ચિંતાથી શોકાતુર રહે છે. ત્યારે બાબા બોલ્યા, ''તારા દીકરાને કહેજે કે મારામાં શ્રદ્ધા રાખે અને નિરાશ ન થાય એમ તેને કહેજે.'' માતાએ ઘેર જઈ પુત્રને આ સંદેશો આપ્યો. પુત્રે અભ્યાસમાં બરાબર મન પરોવ્યું અને પરીક્ષામાં બેઠો. લેખિત પરીક્ષામાં સારું કર્યું હતું. છતાં પાસ થવા પૂરતા માર્ક નહિ મળે એવું તેને લાગ્યું. તેથી મૌખિક પરીક્ષામાં બેસવું નકામું માન્યું. પણ પરીક્ષકે જ તેના એક સહાધ્યાયી મિત્ર જોડે કહેવડાવ્યું કે 'તું લેખિત પરીક્ષામાં પાસ થયો છે, માટે મૌખિક પરીક્ષામાં હાજર રહેજે.' એથી ઉત્તેજન પામી તે મૌખિક પરીક્ષામાં પણ બેઠો અને બંનેમાં પાસ થયો. આમ ગ્રહ ખરાબ હતા છતાં બાબાની કૃપાથી એ જ વર્ષે તે પાસ થયો. અહીં વાંચકોએ યાદ રાખવું કે મૂંઝવણ અને શંકા તો આપણી શ્રદ્ધા દૃઢ કરવા માટે જ હોય છે. માટે જો પૂરી શ્રદ્ધાથી બાબાને જ ચોંટી રહી પ્રયત્ન જારી રાખીએ તો છેવટ આપણી મહેનત અવશ્ય સફળ થાય છે જ.''

આ પુત્રના પિતા રઘુનાથરાવ કોઈ યુરોપિયન વ્યાપારીની પેઢીમાં નોકરી કરતા હતા. વૃદ્ધ થવાથી તે કામ બરાબર કરી શકતા નહિ. તેથી આરામ માટે રજા લીધી. છતાં તબિયત સુધરી નહિ તેથી નિવૃત્તિ લેવાનું ઠર્યું. તે વૃદ્ધ અને વિશ્વાસપાત્ર હોવાથી પેન્શન આપીને તેને છૂટા કરવાનું પેઢીના મૅનેજરે નક્કી કર્યું. પેન્શનની રકમ શું આપવી તે પ્રશ્ન હલ થયો નહોતો. તેને દોઢસો રૂપિયા પગાર મળતો હતો તેથી પોણોસો રૂપિયાનું પેન્શન મળે તેમ હતું. પણ એટલામાં કુટુંબનું પૂરું થાય તેમ નહોતું. તેથી બધાંને ચિંતા થતી હતી. પેન્શન નક્કી થવા અગાઉ પંદર દિવસ પહેલાં તેમની પત્નીને બાબા સ્વપ્નમાં દેખાયા અને કહ્યું, ''તમને પેન્શનના સો રૂપિયા મળે એવી મારી ઇચ્છા છે. એટલાથી સંતોષ થશે ?'' ત્યારે બાઈએ ઉત્તર દીધો, ''બાબા, આપ મને કેમ પૂછો છો ? આપનામાં અમને સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા છે.'' બાબાએ સ્વપ્નમાં સો રૂપિયા કહેલા, પણ તેને ખાસ કેસ તરીકે પેન્શન એકસો દસ રૂપિયાનું કરી આપવામાં આવ્યું. ભક્તો પર બાબાનો આવો અજબ પ્રેમ હતો.

૩) કૅપ્ટન હાટે : બિકાનેરના કૅપ્ટન હાટે બાબાના પરમ ભક્ત હતા. એક વાર સ્વપ્નમાં બાબાએ દર્શન દઈ તેમને કહ્યું, ''તું મને ભૂલી ગયો?'' હાટેએ તરત બાબાના ચરણ પકડી લીધા ને કહ્યું, ''બાબા, બાળક માતાને વિસરી જાય તો તેની રક્ષા કોણ કરે?'' પછી હાટે બાગમાં જઈ તાજી વાલપાપડીનું શાક ચૂંટી લાવી જેવા બાબાને દક્ષિણા સાથે કાચું સીધું દેવાની તૈયારી કરતા હતા ત્યાં જ તેની આંખ ઉઘડી ગઈ. તેથી આ સ્વપ્ન હતું એમ ખાતરી થઈ. પણ આવું સીધું બાબાને શિરડી મોકલવા તેણે નક્કી કર્યું. ગ્વાલિયર આવી એક મિત્રને ટપાલમાં બાર રૂપિયા મોકલી દસ રૂપિયા દક્ષિણાના તથા વાલપાપડીના શાક સાથેનું બે રૂપિયાનું સીધું બાબાએ અર્પણ કરવા સૂચના લખી મોકલી. મિત્રે શિરડી જઈ સૂચના પ્રમાણે બધી વસ્તુ લીધી પણ વાલપાપડી મળી નહિ. તેથી વિમાસણ થઈ. વળી વાલપાપડી મળી આવી. તેથી મિત્રે ખુશ થઈને તે લીધી અને સૂચના પ્રમાણે બાબાને સીધું તથા દક્ષિણા અર્પણ કરી. બીજે દહાડે શ્રી નીમાણકરે તે સીધાનો ભાત તથા વાલપાપડીનું શાક તૈયાર કરી નૈવેદ્ય ધરાવ્યું અને બાબાએ તે દહાડે એ શાક જ

ખાધું અને બીજી કોઈ વસ્તુ લીધી નહિ. એ જોઈ સર્વને આશ્ચર્ય થયું. મિત્ર પાસેથી આ સમાચાર લખાઈ આવ્યા ત્યારે કેપ્ટન હાટેના આનંદનો પાર રહ્યો નહિ.

સ્પર્શ વડે પાવન થયેલો રૂપિયો : એક વાર કેપ્ટન હાટેને ઇચ્છા થઈ કે બાબાના હાથના સ્પર્શ વડે પાવન થયેલો રૂપિયો મારી પૂજામાં રાખું. એવામાં શિરડી જનાર એક મિત્ર મળ્યો, જેની જોડે હાટેએ રૂપિયો શિરડી મોકલ્યો. મિત્રે શિરડી જઈ દર્શન કરી દક્ષિણા ધરી. બાબાએ તે ખિસ્સામાં મૂકી. પછી મિત્રે હાટેનો રૂપિયો બાબા પાસે ધર્યો. બાબાએ તે હાથમાં લીધો અને તેની સામું જોઈ રહ્યા. જમણા હાથે ઉછાળીને રમાડ્યો. પછી હાટેના મિત્રને કહ્યું, ''આ રૂપિયો ઉદીપ્રસાદ જોડે તેના માલિકને આપજે. તેને કહેજે કે મારે તેની પાસેથી કંઈ નથી જોઈતું. શાન્તિ ને સંતોષથી રહે એમ તેને કહેજે.'' મિત્રે ગ્વાલિયર પાછા આવી સ્પર્શ વડે પાવન થયેલો રૂપિયો હાટેને આપ્યો અને શિરડીમાં જે બનેલું તે વર્ણવી બતાવ્યું. એથી હાટે બહુ રાજી થયા. બાબા સુવિચારને સદા ઉત્તેજન દઈ મારી તીવ્ર ઉત્કંઠાને આમ ઉત્તેજન આપે છે. તેમણે મારી આશા પૂરી છે, એવું મનમાં સમજી હાટેને આનંદ થયો.

૪) વામન નાર્વેકર : હવે એક જુદી જ કથા તમે શ્રવણ કરો. વામન નાર્વેકર નામે એક ગૃહસ્થને બાબા પર ખૂબ પ્રેમ હતો. એક વાર તે એક રૂપાનો સિક્કો લઈ આવ્યા, જેની એક બાજુ રામ-લક્ષ્મણ-સીતાજીની મૂર્તિઓ છાપેલી હતી અને બીજી બાજુ બન્ને હાથ જોડી ઊભેલા મારુતિની મૂર્તિ છાપી હતી. બાબા તેને સ્પર્શ કરી પાવન કરે અને ઉદી જોડે તે સિક્કો પોતાને પાછો દે એવી આશાથી તેણે એ સિક્કો બાબા પાસે ધર્યો. બાબાએ સિક્કો લઈ ખીસામાં મૂક્યો. એટલે શામાએ વામનરાવનો ઇરાદો બાબાને કહી સંભળાવ્યો અને સિક્કો તેને પાછો આપવા વિનંતી કરી. ત્યારે વામનરાવની હાજરીમાં જ બાબાએ કહ્યું, ''શા માટે તે એને પાછો આપું? એ તો અમે પોતે જ રાખશું. તેના બદલામાં એ પચ્ચીશ રૂપિયા આપવા તૈયાર હોય તો તેને એ પાછો મળશે.'' એટલે વામનરાવે મિત્રો પાસેથી પચીશ રૂપિયા ભેગા કરી પેલો સિક્કો પાછો મેળવવા બાબાની પાસે મૂક્યો. ત્યારે વળી બાબા બોલ્યા, ''એ સિક્કાની કિંમત તો પચીશ રૂપિયાથી પણ વધારે

છે. પણ શામા, તું આ સિક્કો લે. આપણે તે મંદિરમાં જ રાખશું. તું તારા મંદિરમાં રાખી તેનું પૂજન કરજે.'' બાબાએ આમ શા માટે કહ્યું તે પૂછવાની કોઈની હિંમત ચાલી નહિ. કઈ વસ્તુ ઉત્તમ છે અગર સૌથી વધુ સુયોગ્ય શું છે તેની ખબર તો શ્રી બાબાને એકલાને જ હતી.

સ્વસ્તિ શ્રી સંતસજ્જનપ્રેરિતે ભક્તહેમાડપંતવિરચિતે
શ્રી સાઈસમર્થસચ્ચરિત્રે ''સ્વપ્નકથા કથન''
નામ ઓગણત્રીસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ
। શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાર્પણમસ્તુ । શુભં ભવતુ ।

અધ્યાય ૩૦
નવસાદિ-કથન

શ્રી ગણેશાય નમ: । શ્રી સરસ્વત્યૈ નમ: । શ્રી ગુરુભ્યો નમ: ।
શ્રી કુલદેવતાયૈ નમ: । શ્રી સીતારામચંદ્રાભ્યાં નમ: ।
શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાય નમ: ।

ઉપોદ્‌ઘાત : ભક્તોના પ્રેમભાજન, દયાના ભંડાર શ્રી સાઈનાથને અમારા નમસ્કાર છે. શ્રી સાઈ દર્શનમાત્રથી ભવભયને હરનારા છે. સર્વ સંકટોને ટાળનારા છે. પ્રારંભમાં પોતે નિર્ગુણ હતા, પણ ભક્તોની ભક્તિના કારણે તેમને સગુણ રૂપ ધારણ કરવું પડ્યું છે. સંતોનો જીવનહેતુ જ ભક્તોને આત્મદર્શન કરાવવાનો હોય છે. તેમાંયે સંતશિરોમણી સાઈનો તો ખાસ એ જ જીવનહેતુ હતો. તેમના ચરણનું શરણ પકડનારનાં સર્વ પાપ નષ્ટ થાય છે ને અવશ્ય તે આગળ વધે છે. પવિત્ર સ્થળોના બ્રાહ્મણો પણ તેમના ચરણનું સ્મરણ કરતા કરતા તેમની પાસે આવે છે, ધર્મગ્રંથો વાંચે છે અને ત્યાં બેસી ગાયત્રીમંત્ર જપે છે. આપણે પુણ્યહીન હોવાથી ભક્તિની કંઈ જ ખબર નથી. ખરું છે કે જગતમાં આપણા કહેવાતા આત્મજનો પણ આપણને તજી દેશે પણ શ્રી સાઈ આપણને કદી તજનાર નથી. શ્રી સાઈની કૃપાદૃષ્ટિ જેમના પર થાય છે તેમને સ્વત: જ સત્યાસત્યનો વિવેક તથા અપૂર્વ બુદ્ધિબળ પ્રાપ્ત થાય છે.

ભક્તોની કામના જાણીને શ્રી સાઈ તે પૂરી કરે છે. ઈચ્છિત વસ્તુ પ્રાપ્ત થતાં ભક્ત આભારવશ બને છે. શ્રી સાઈનું સ્મરણ કરી તેમની સ્તુતિ કરનારમાં ચિત્ત તેમની કૃપાથી શાંત-નિર્મળ બને છે. આવા દયાસાગર શ્રી સાઈની મારા પર થયેલી કૃપાને લીધે જ હું આ સાઈસચ્ચરિત્ર ગ્રંથ લખી શક્યો છું. નહિતર મારામાં એવો કયો ગુણ કે શક્તિ છે કે હું આવું સાહસ માથે લઈ શકું ? પણ એ ભાર શ્રી સાઈએ પોતે જ ઉપાડી લઈ મને હળવો-નિશ્ચિંત કર્યો છે. વાણી તથા કલમને પ્રેરણા દેનારો તેમના જ્ઞાનનો શક્તિવંત પ્રકાશ સદા મારા સામે હાજર હતો. જેથી

મારે કોઈ શંકા કે ચિંતા કરવાનું કારણ જ નહોતું. તેથી જ આ પુસ્તકરૂપે શ્રીસાઈએ મારી સેવા સ્વીકારી છે. મારા પૂર્વજન્મના કોઈ પુણ્યને લીધે જ મારા હાથે આ સેવા થઈ શકી છે. તેથી મારી જાતને ભાગ્યવંત, ધન્ય બનેલ હું સમજું છું.

નીચે આપેલી કથા એક વાર્તામાત્ર નથી, પણ પવિત્ર અમૃત છે. એ અમૃતના પીનારાને શ્રી સાઈની મહત્તા-સર્વજ્ઞત્વનાં દર્શન થશે. દલીલો કરી ટીકા કરનારાઓએ આ કથા વાંચવી જ નહિ. અહીં તો ચર્ચાની નહિ પણ અપાર શ્રદ્ધા-પ્રેમની જરૂર છે. વિદ્વાન, ભક્તિમાન, શ્રદ્ધાળુ જનોને તેમજ પોતાને સંતોના સેવકો ગણનાર લોકોને આ કથાઓ બહુ ગમશે. તેની કદર કરી ભાગ્યવંત ભક્તો સાઈલીલાઓને કલ્પતરુ ગણે છે. અજ્ઞાની જીવ સાઈલીલામૃતનું પાન કરીને મુક્તિ પામશે. ગૃહસ્થીઓ સંતોષ પામશે અને મુમુક્ષુ જનો સાધન પ્રાપ્ત કરશે. હવે અધ્યાયની કથા કહીએ.

કાકાજી વૈદ્ય : નાસિક જિલ્લાના વાની ગામમાં કાકાજી વૈદ્ય નામે એક સજ્જન ત્યાંની સપ્તશૃંગી માતાજીના પૂજારી હતા. તે કોઈ સંકટો તથા આફતમાં ઘેરાઈ જવાથી તેમના ચિત્તને શાન્તિ નહોતી થતી. તેથી દુ:ખી થતા હતા. તેથી એક સાંજે માતાજીના મંદિરમાં જઈ ખરા ભાવથી સ્તુતિ કરી. આ ચિંતામાંથી પોતાને મુક્ત કરવા આર્તભાવે પ્રાર્થના કરી. માતાજી તેની ભક્તિથી પ્રસન્ન થયાં અને તે જ રાત્રે સ્વપ્નમાં દર્શન દઈને કહ્યું, ''તું બાબા પાસે જા. ત્યાં તારું ચિત્ત સ્થિર ને શાંત થશે.'' આ બાબા કયા એવું માતાજીને પૂછવા તે ઈંતેજાર હતા પણ એ પહેલાં તો એ જાગી ગયા. પછી તો માતાજીએ બતાવેલા આ બાબા કોણ હશે તેના વિચારમાં પડી ગયા. છેવટે એ બાબા ત્ર્યંબકેશ્વર (શિવજી) જ હશે એમ માની તે ત્ર્યંબકેશ્વર જઈ દસ દહાડા રોકાયા. નિત્ય પ્રાત:કાળમાં વહેલા ઊઠી સ્નાન કરી રુદ્રમંત્ર જપતા, રુદ્રાભિષેક કરતા અને અન્ય ધર્મધ્યાનમાં સમય ગાળતા હતા; પણ તેમના ચિત્તની શાન્તિ થઈ નહિ. એથી તે ઘેર પાછા આવ્યા અને પુન: માતાજીને આર્જવભરી સ્તુતિ કરી અને દયા કરીને સહાય માટે યાચના કરી. એથી પુન: માતાજીએ સ્વપ્નમાં દર્શન આપ્યાં અને કહ્યું, ''તું ફોગટ ત્ર્યંબકેશ્વર શા માટે ગયો હતો ? બાબા એટલે શિરડીના શ્રી સાઈ સમર્થ.''

એથી કાકાજી વિચારવા લાગ્યા કે શિરડી કેમ અને ક્યારે જવું અને બાબાનાં દર્શન શી રીતે કરવાં ? સંતના દર્શનની અભિલાષા થતાં એ સંત પોતે જ અગર ઈશ્વર જ એ ઇચ્છા પૂરી કરે છે. ખરી રીતે તો સંત તથા અનંત ઈશ્વર બન્ને એક જ છે. તેમનામાં મુદ્દલ ભેદ નથી. જો કોઈ માનતું હોય કે હું જાતે જઈને સંતનાં દર્શન કરીશ તો એ તો માત્ર જૂઠી બડાઈ જ છે. સંતની ઇચ્છા ન હોય તો કોણ જઈ શકવાનું હતું કે દર્શન પામી શકવાનું હતું ? ઝાડનું એક પાંદડું પણ તેમની ઇચ્છા વિના ફરકી શકતું નથી. સંતના દર્શનની જેમ ભકતની વધુ આતુરતા, જેમ વધુ શ્રદ્ધાભક્તિ, તેમ ભકતની ઇચ્છા વધુ ત્વરિત પૂરી થાય છે. યજમાન અતિથિને સન્માનથી મળવાની સર્વ તૈયારી પણ કરે છે. કાકાજીએ પણ એમ જ થયું.

શામાની બાધા : શિરડીની યાત્રાનું કાકાજી જ્યાં ચિંતન કરતા હતા ત્યાં શિરડી તેડી જનાર એક અતિથિ જ તેમને ત્યાં આવી ચડ્યા. આ અતિથિ જ બાબાના અંગત પરમ ભક્ત શામા પોતે જ હતા. અણીના પ્રસંગે જ તે શિરડી કેમ આવ્યા તે જોઈએ. બાળવયમાં શામા ખૂબ માંદા પડેલા. ત્યારે કુળદેવી વણીનાં સપ્તશૃંગી માતાજીની બાધા શામાની બાએ લીધી કે 'પુત્ર સાજો થઈ જશે એટલે છોકરાને તારી પાસે લાવીને તારે ચરણે ધરીશ.' તે પછી કેટલાંક વર્ષ બાદ શામાની બાને સ્તન ઉપર ખરજવાની ભારે પીડા ઉપડી. વળી એ વખતે તેણે બીજી બાધા લીધી કે 'મને આ દર્દ મટી જશે તો હું સપ્તશૃંગી માતાજીને ચાંદીનો બે સ્તન ચડાવીશ.'

આ બન્ને લીધેલી બાધા પૂરી થઈ શકી નહિ અને તેની બા મરવા પડ્યાં. છેલ્લી ઘડીએ શામાને પાસે બોલાવી તેની બાએ આ બાધાની વાત કરી અને તે પૂરી કરવાનું શામા પાસેથી વચન લીધું. ત્યાર પછી જ તેણે દેહ છોડ્યો. સમય તો પસાર થતો ગયો અને શામા પણ બાધા પૂરી કરવાનું ભૂલી ગયા. આમ એ બાધા લીધીને ત્રીશ વર્ષ થઈ ગયાં હતાં. એવામાં શિરડીમાં એક પ્રખ્યાત જોશી આવીને એક માસ રોકાયા. બુટી તથા બીજાનું તેણે કહેલ ભાવિ સાચું પડ્યું હતું. તેથી માંદા રહેતા શામાના નાના ભાઈ બાપાજીએ પણ જોવડાવ્યું. પોતાની માંદગીનું કારણ ત્યારે જોશીએ કહ્યું કે 'તમારી બાને મરતી વખતે બે બાધા પૂરી કરવાનું તમારા વડીલ ભાઈએ વચન આપ્યું છે. પણ તેણે તે પૂરી કરી નથી. તેથી તમારા પર માતાજીની નારાજી ઊતરી છે. તેને લીધે હજી તમને આ પીડા છે.'

આ વાત બાપાજીએ શામાને કહી ત્યારે તેને એ બાધા યાદ આવી. વધુ વિલંબ કરવો એ ઠીક નહિ એમ માની સોની પાસે ચાંદીના સ્તનની જોડી તૈયાર કરાવી અને મસીદમાં જઈ બાબાને સાષ્ટાંગ પ્રણામ કરી એ સ્તનની જોડી બાબાને જ ધરાવી તેનો સ્વીકાર કરી બાધામાંથી મુક્ત કરવા અરજ કરીને કહ્યું, ''બાબા, મારાં સપ્તશ્રૃંગી માતા તો આપ જ છો.'' પણ બાબાએ તેને વણી સપ્તશૃંગી માતાજીના મંદિરે જઈ દર્શન કરી જાતે જ માતાજીની પાસે એ જોડી અર્પણ કરી આવવા આગ્રહ કર્યો.

તેથી શામા બાબાની રજા લઈ બાપાજીને સાથે રાખી વણી જવા નીકળ્યા અને પૂજારીની તપાસ કરી કાકાજીને ઘેર આવ્યા. એ સમયે જ કાકાજીને બાબાના દર્શનની તાલવેલી લાગી હતી. ત્યાં જ બાબાના પરમભક્ત શામા જ તેને મળ્યા. આ કેવો અજબ જોગાનુજોગ થયો !

શામા પોતાને ઘેર આવતાં તે કોણ તથા ક્યાંથી આવે છે એમ કાકાજીએ પૂછ્યું. ''હું શિરડીથી આવું છું.'' એવું સાંભળીને તો કાકાજી શામાને ભેટી પડ્યા. હૃદયમાં પ્રેમ સમાતો નહોતો. પછી તો શામાએ સાઈલીલાની ઘણી જ વાતો કરી અને પોતાની બાધા પૂરી કરી બન્ને જણ સાથે જ શિરડી આવવા નીકળ્યા. શિરડી પહોંચી કાકાજી મસીદમાં ગયા અને બાબાને સાષ્ટાંગ પ્રણામ કરી દર્શન કરતાં જ અશ્રુ વડે આંખો ભીની થઈ અને ચિત્તની ચંચળતા જતી રહી. મન નચિંત-શાંત થયું. કાકાજીને મનમાં થયું, ''આ દેવી અજબ શક્તિ કહેવાય ? બાબા નથી કશું બોલ્યા, નથી પ્રશ્નોત્તર કર્યા, નથી કોઈ મંત્ર ઉચ્ચાર્યો, માત્ર તેમનાં દર્શન કરતાં જ મને આટલું સુખ થયું ! મારા ચિત્તની અશાન્તિ દૂર થઈ અને અંતરમાં આનંદોર્મિ જાગી. આ દર્શનની મહત્તા કોણ વર્ણવી શકે?'' કાકાજીની તો દૃષ્ટિ જ શ્રી સાઈચરણમાં ચોંટી રહી અને તે એક શબ્દ પણ ઉચ્ચારી શક્યા નહિ. બાબાની લીલા સાંભળીને તેમને બેહદ આનંદ થયો. ત્યારથી તેમણે બાબાનું સંપૂર્ણ શરણ સ્વીકાર્યું. તમામ ચિંતા-ઉપાધિ વિસરી ગયા અને નિર્મળ સુખ પામ્યા. શિરડીમાં સુખેથી બાર દિવસ રોકાયા અને પછી બાબાની રજા લઈ ઉદી-આશીર્વાદ સાથે વણી પાછા ગયા.

રાહતાના ખુશાલચંદ : કહે છે કે પરોઢિયે આવેલું સ્વપ્ન જાગ્યા પછી ઘણુંખરું સાચું પડે છે. એ વાત ખરી જ હશે પણ બાબાએ કાકાસાહેબ દીક્ષિતને રાહતા મોકલ્યા અને આજ્ઞા કરી, ''તું રાહતા જા. મેં ખુશાલચંદને ઘણા દહાડાથી જોયો નથી. માટે તેને તેડી લાવ.'' કાકાસાહેબ ટાંગો લઈને રાહતા ગયા અને ખુશાલચંદને મળીને બાબાનો સંદેશ આપ્યો. એ સાંભળી ખુશાલચંદ પણ આશ્ચર્ય પામ્યા. તેમણે કહ્યું, ''હું જમીને જરા આરામ માટે સૂતો હતો ત્યાં સ્વપ્નમાં આવી બાબાએ મને તાત્કાલિક શિરડી આવી જવા આજ્ઞા કરી. તેથી હું આવવાની તૈયારી કરતો જ હતો. પણ આટલામાં ઘોડું નથી તેથી બાબાને ખબર દેવા મારા દીકરાને જ મોકલ્યો છે. માટે ચાલો.'' અને એ બન્ને ટાંગામાં બેસી શિરડી આવ્યા. શેઠ ખુશાલચંદ બાબાનાં દર્શન કરી બહુ રાજી થયા. બાબાની આ લીલા જાણી બધાંને ભારે આનંદ થયો.

મુંબઈનો પંજાબી રામલાલ : એક વાર રામલાલ નામે મુંબઈના પંજાબી બ્રાહ્મણને સ્વપ્નમાં બાબાનું દર્શન એક મહંતરૂપે થયું, પણ તે તેમને કશી જ માહિતી પૂછી શક્યો નહિ. તેથી તેમનાં પ્રત્યક્ષ દર્શન કરવાની તેને ઇચ્છા જાગી. પણ તેમના ઠામકેઠાણાની તેને કંઈ જ ખબર નહોતી. તેથી શું કરવું એ સૂઝતું નહોતું. પણ અતિથિને બોલાવનાર યજમાન જ સર્વ જરૂરી તૈયારી કરે છે, તેના જેવું આ દષ્ટાંતમાં પણ બન્યું. તે જ દિવસ બપોરે રસ્તા પર રામલાલ ફરતા હતા. ત્યાં જ એક દુકાનમાં તેણે બાબાની છબી જોઈ. સ્વપ્નમાં દેખેલા મહંતનો ચહેરો આ છબીને બરાબર મળતો આવતો હતો. તેથી તપાસ કરી. એ છબી તો શિરડીના સાઈબાબાની છે એમ માલૂમ પડ્યું. તેથી તરત શિરડી ગયો અને અંતકાળ સુધી ત્યાં જ રહ્યો.

આમ બાબા ભક્તોને દર્શન અર્થે શિરડી બોલાવતા હતા અને તેમની સાંસારિક તેમજ આધ્યાત્મિક અભિલાષાઓ પૂરી કરતા હતા.

સ્વસ્તિ શ્રી સંતસજ્જનપ્રેરિતે ભક્તહેમાડપંતવિરચિતે
શ્રી સાઈસમર્થસચ્ચરિત્રે ''નવસાદિ કથન'
નામ ત્રીસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ
। શ્રી સદ્દગુરુસાઈનાથાર્પણમસ્તુ । શુભં ભવતુ ।